

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Magdalény Rettigové 4, 116 39 Praha 1

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jak se děti 2-3 leté proměňují po nástupu do mateřské školy z pohledu učitelů
a rodičů?

How do 2-3-years-old children change after they started attending a
kindergarten from teacher's and parent's perspective?

Anna Krumpová

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Soňa Kořátková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Praha 2023

Odevzdáním této bakalářské práce na téma „Jak se děti 2-3 leté proměňují po nástupu do mateřské školy z pohledu učitelů a rodičů?“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 17. dubna 2023

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat především vedoucí práce paní doc. PaedDr. Soně Kořátkové, Ph.D. za odborné vedení, pomoc, cenné rady, doporučení a za čas, který věnovala této bakalářské práci.

Dále chci poděkovat učitelkám mateřských škol v Praze za spolupráci při provádění výzkumu stejně jako rodičům dětí, kteří vyplnili dotazníky.

V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za podporu při studiu a psaní bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se věnuje tématu proměn dvouletých dětí po nástupu do mateřské školy. Prvním cílem této práce je zjistit, ve kterých oblastech se dvouleté děti po nástupu do mateřské školy proměňují a jak. Druhým cílem je zjistit, zda jsou změny z pohledu učitelů a rodičů převážně pozitivní či negativní.

Teoretická část se věnuje dítěti, batolecímu období, rozvoji 2–3 letého dítěte v různých oblastech. Uvedeny jsou možnosti umístění dvouletého dítěte do institucionální péče, a jaké jsou výhody a rizika tohoto přijetí. V práci je také zmíněna problematika současných rodin, osobnost a vzdělání učitelek či chův a ukotvení přijímání dvouletých v legislativě a rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.

V praktické části byly použity dvě metody výzkumu: dotazník pro rodiče a pro učitele v mateřských školách a pozorování dvouletých dětí v této instituci. Výzkum byl realizován v několika mateřských školách v Praze.

KLÍČOVÁ SLOVA

Dvouleté dítě, batole, vývojové změny, mateřská škola, učitel mateřské školy, rodiče, institucionální péče, legislativa předškolního vzdělávání, RVP PV

ANNOTATION

This thesis is concerned with the changes of 2-year-old children after enrolling in a kindergarten. Its two aims are: a) to determine and document the main areas of change in 2-year-old children after enrolling in a kindergarten and b) to determine if these changes are mostly positive or negative from parents' and teachers' perspective.

The theoretical part reviews toddler stage of development, especially the development of 2-year-old child in different areas. Possibilities of institutional care are explored, as well as advantages and disadvantages of placing a two-year-old into such care. Furthermore, the topic of contemporary family, personality and education of kindergarten teachers and nannies and legislative aspects of institutional care of two-year-old children is discussed. Finally, attention is given to how such institutional care is integrated into Czech national educational framework for pre-school children,

Practical part of the thesis includes two research methods: Questionnaire for parents and kindergarten teachers, and observation of two-year-old's in a kindergarten, The research was realized in several kindergartens in Prague.

KEYWORDS

Two-year-old child, toddler, developmental changes, kindergarten, kindergarten teacher, parents, institutional care, legislation of pre-school education, RVP PV

Obsah

Úvod.....	9
Teoretická část.....	10
1 <i>Dítě z pohledu vybraných věd.....</i>	<i>10</i>
1.1 Dítě z právního pohledu.....	10
1.2 Dítě z pohledu psychologie.....	10
1.3 Dítě z pohledu pedagogiky.....	11
1.4 Dítě z pohledu sociologie.....	11
1.5 Dítě z pohledu biologie.....	12
1.5.1 Vývojové fáze z hlediska biologického.....	12
2 <i>Batolecí období.....</i>	<i>14</i>
2.1 Osamostatňování a pozorování.....	14
2.1.1 Z praxe.....	15
2.2 Dítě a ti ostatní.....	15
2.3 Rodina.....	16
2.3.1 Potřeby rodiny 2-3 letých dětí.....	17
3 <i>Rozvoj dvouletých dětí v jednotlivých oblastech.....</i>	<i>19</i>
3.1 Psychický vývoj.....	19
3.2 Poznávání, paměť, pozornost, myšlení, fantazie.....	20
3.3 Řeč a komunikace.....	22
3.4 Socializace.....	23
3.5 Hra.....	25
3.6 Fyzický vývoj a pohybové dovednosti.....	27
3.7 Hygiena.....	29
4 <i>Legislativa a dokumenty pro předškolní vzdělávání.....</i>	<i>30</i>

4.1	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	31
4.1.1	Podmínky vzdělávání dětí od dvou do tří let v RVP PV	33
5	<i>Umístění dětí mladších tří let do institucionální péče</i>	35
5.1	Mateřská škola	35
5.2	Jesle, mikrojesle	36
5.3	Dětská skupina	37
6	<i>Učitelka mateřské školy</i>	39
6.1	Osobnost.....	39
6.2	Kvalifikace pedagogických pracovníků.....	41
6.2.1	Chůva.....	43
6.3	Spolupráce učitele s rodiči	43
7	<i>Přínosy a rizika vzdělávání dětí mladších tří let v mateřské škole</i>	45
7.1	Přínosy umístění dětí dvouletých pro dítě.....	45
7.2	Přínosy umístění dětí dvouletých pro rodinu	45
7.3	Rizika umístění dětí dvouletých pro dítě	46
7.4	Rizika umístění dětí dvouletých pro rodinu	46
	Praktická část	48
8	<i>Cíle</i>	48
9	<i>Výzkumné otázky</i>	48
10	<i>Výzkumné metody</i>	48
11	<i>Vlastní výzkumné šetření</i>	49
11.1	Seznámení se s mateřskou školou	49
11.2	Dotazník	50
11.2.1	Shrnutí výsledků dotazníku pro učitelky	51
11.2.2	Vyhodnocení dotazníku pro učitele z celkového počtu 26 respondentů:	54
11.2.3	Shrnutí výsledků dotazníku pro rodiče	56

11.2.4	Vyhodnocení dotazníku pro rodiče z celkového počtu 20 respondentů:	61
11.3	Pozorování	64
12	Výsledky ve vztahu k výzkumným otázkám.....	72
13	Diskuze.....	76
14	Závěr.....	78
	<i>Seznam použité literatury</i>	<i>80</i>
	<i>Internetové zdroje</i>	<i>82</i>
	<i>Přílohy.....</i>	<i>84</i>
	Příloha 1: Dotazník pro učitelky	84
	Příloha 2: Dotazník pro rodiče.....	87
	Příloha 3: Pozorovací arch pro pozorování dvouletých dětí	91
	Příloha 4: Záznamový arch nemocnosti dvouletých dětí	92
	Záznam pozorovacího archu – říjen 2022	93
	Záznam pozorovacího archu – listopad 2022.....	94
	Záznam pozorovacího archu- prosinec	95
	Záznam pozorovacího archu – leden 2023	96
	Záznam pozorovacího archu – únor 2023	97
	Záznam nemocnosti dvouletých dětí	98

Úvod

Česká republika má jednu z nejdelších rodičovských dovolených na světě. Trvá až do 4 let věku dítěte. Možnost být takto dlouho se svou dcerou či synem má jistě velké výhody, avšak nesmíme zapomenout, že výše příspěvku na rodičovskou dovolenou není zcela dostačující, tedy ne každý může tuto délku využít. Většina dětí nastupuje do mateřské školy ve třech letech, avšak narůstá i zájem o umístění dvouletých do předškolních institucí.

Během studia na pedagogické fakultě se často hovořilo o problematice přijímání takto malých chlapců a dívek do mateřské školy. Zmiňována byla zejména skutečnost, že je velký rozdíl mezi adaptací dvouletých a tříletých dětí. Práce s dvouletými dětmi je mnohem náročnější, děti nekomunikují a jsou nesamostatné.

Jelikož mám jako budoucí učitelka pocit, že toho o batolatech sama moc nevím, vybrala jsem si bakalářskou práci na toto téma. Navíc jsem nastoupila do mateřské školy, kam jsou přijímány dvouleté děti. Domnívám se, že je velmi důležité získat znalosti o tom, jak se vyvíjejí, v čem se odlišují od ostatních a zdali se v mateřské škole postupem času pozitivně proměňují nebo ne.

V teoretické části bakalářské práce je popisován batolecí věk – konkrétně rozvoj dvouletých dětí v jednotlivých oblastech, legislativa a podmínky vzdělávání zmíněné v Rámcovém vzdělávacím programu a možnosti umístění dětí v batolecím věku do předškolních institucí. Následuje pojednání o osobnosti a vzdělávání učitelů pro mateřské školy a teoretickou část zakončí shrnutí přínosů a rizik pro přijímání batolat, tak jak o nich hovoří pedagogičtí odborníci.

Práce si vytyčuje dva výzkumné cíle: 1) Zjistit, ve kterých oblastech se dvouleté děti po nástupu do mateřské školy proměňují a jak. 2) Zjistit, zda jsou změny z pohledu učitelů a rodičů převážně pozitivní či negativní.

V praktické části budu směřovat ke splnění těchto cílů a nalezení odpovědí na související výzkumné otázky. Budou zde použity dvě základní výzkumné metody – dotazníky pro učitele a rodiče a metoda zúčastněného pozorování v mateřské škole ve třídě s dvouletými dětmi.

Teoretická část

1 Dítě z pohledu vybraných věd

Každý dospělý má jasnou představu o tom, kdo je dítě. Tento výraz spolu s výrazem dětství používáme velmi často v běžné komunikaci a obvykle nás nenapadne zamyslet se nad tím, jak tato slova definovat. Velmi jednoduše by se dalo říct, že je to člověk, který ještě nedospěl. Ale kdy dětství začíná a kdy končí? Do kterých etap můžeme dětství dělit? V této kapitole bude vysvětleno, kdo je považován za dítě, a to z právního, psychologického, pedagogického, sociologického a biologického pohledu. U biologického pohledu budou uvedeny jednotlivé vývojové fáze dětství.

1.1 Dítě z právního pohledu

Z pohledu mezinárodní smlouvy Úmluvy o právech dítěte přijaté v roce 1989 „*se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*“.¹

1.2 Dítě z pohledu psychologie

Většina odborníků je schopná shodnout se na tom, kdy dětství začíná, avšak, u toho, kdy končí, to tak jednoduché není. Obecně se dá říct, že skončí dospíváním.²

Kdy tedy dospívání nastává? Podle názoru prof. Marie Vágnerové, odborníci v oblasti pedopsychologie a vývojové psychologie, „*Období mezi dětstvím a dospělostí začíná přibližně v 11 letech a končí dospělostí ve 20 letech*“.³

¹ Zákony pro lidi. Sbírka zákonů: Sdělení č. 104/1991 Sb. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

² PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

³ VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0. s.209.

Z psychologického hlediska je důležité, aby do tří let byla naplňována základní jistota dítěte ve vztahu s jeho nejbližšími. Má to velký vliv na jeho budoucí osobnost a další vztahy. ⁴

1.3 Dítě z pohledu pedagogiky

V momentě, kdy se narodí malé miminko, mu jsou předávány různé dovednosti a postupně rozvíjí své vrozené schopnosti. Přijímá potravu, sedí, naučí se chodit a mluvit. Později se osamostatňuje. Dítě se většinou rozvíjí a učí novým dovednostem ve své rodině, do které se narodilo.

Po celou dobu předškolního období se dítě učí samostatnosti, komunikaci, spolupráci a soužití ve společnosti. Rozvíjí také svou hrubou a jemnou motoriku. Učí se o sobě a svém okolí. Rodina a učitelé v mateřských školách dítě vzdělávají a vychovávají vědomě a záměrně. Ve školním období se již dítě systematicky vzdělává a připravuje se tak na své budoucí povolání a dospělost. ⁵

1.4 Dítě z pohledu sociologie

Pro rozhodování o období a délce dětství z pohledu sociologického je hlavní to, jak jedinec ve společnosti funguje, jaké získává normy, hodnoty a postoje a zda je správně a zcela socializovaný neboli zařazený do společnosti. Na dítě působí čtyři faktory. Je to rodinné prostředí, širší sociální prostředí, (je ovlivňováno svým okolím, lidmi, které potkává na ulici, v mateřské škole, ale i například tím, co sleduje v televizi), etnické prostředí (každý národ má svou kulturu a ta ovlivňuje chování všech) a lokální prostředí (každý je ovlivněn místem, kde žije, například zda žije ve městě či na vesnici; toto má vliv i na slovní zásobu).

⁴ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

⁵ PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

Ze sociologického pohledu je pro batole do 3 let typické sociální učení a začlenění se do společnosti. Dítě přejímá různé vzorce, normy a postoje, které jsou důležité pro společenství, ve kterém žije.⁶ Je pro něho důležitý řád a pravidelnost. Potřebuje jistotu a rituály.⁷

1.5 Dítě z pohledu biologie

Z hlediska biologického se uvádí, že pojem dětský věk označuje prvních 15 let života od narození.⁸

1.5.1 Vývojové fáze z hlediska biologického

Vývoj člověka se dělí na období prenatalní (před narozením), perinatální (od 29.týdne těhotenství do prvního týdne po narození) a postnatální (od druhého týdne po narození). Prenatální období začíná ve chvíli, kdy je vajíčko oplodněné spermií a končí 28. týdnem těhotenství. Následuje období perinatální, jež je uzavřeno prvním týdnem po narození. „*Důvodem pro vyčlenění perinatálního období je jeho mimořádně závažný zdravotní a populační význam, protože v této době je relativně velké riziko úmrtí plodu a možnosti vzniku trvalých postižení ...*“⁹

Postnatální období je rozděleno na více částí, které nejsou stejně dlouhé. Jsou to nejprve období novorozenecké, kojenecké a období batolete. Tato tři období spadají pod označení rané dětství. Dále je to předškolní věk – střední dětství a mladší školní věk – pozdní dětství. Starší školní věk a období dorostového věku jsou označena jako období dospívání. Následuje věk dospělosti.¹⁰

⁶ PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

⁷ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

⁸ MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. Druhé vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3357-2.

⁹ MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. Druhé vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3357-2, s.179.

¹⁰ MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. Druhé vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3357-2.

Vzhledem k tématu práce si přiblížíme pouze období batolecí, kam spadají děti od jednoho do tří let věku.

2 Batolecí období

Toto období je charakteristické především rozvojem motoriky (jemné i hrubé), osamostatňováním se, rozvojem mateřského jazyka a sociálních vztahů. Dítě si postupně uvědomuje samo sebe a nemá již takovou potřebu spánku, jako v prvním roce života.¹¹

Tento věk dělíme na mladší a starší batole. U mladšího batolete klesá tempo růstu, učí se mnoha dovednostem a rádo je opakuje. Začíná rozvíjet svou slovní zásobu, avšak většinou mu ještě nebývá rozumět. Pro správný vývoj je důležité, abychom mu vytvářeli podnětné prostředí. U staršího batolete si můžeme v oblasti hrubé motoriky povšimnout jisté chůze, poskakování, běhání, chůze do a ze schodů. Učí se jízdě na koloběžce, tříkolce či kole. Postupně tvoří, modeluje, kreslí. Začíná komunikovat se svým okolím, jeho řečové schopnosti se zlepšují. Bývá mu i lépe rozumět. Učí se vymezovat si svůj vlastní prostor. Nejlepším místem pro získání této schopnosti je pobyt s vrstevníky (například v mateřské škole).¹²

2.1 Osamostatňování a pozorování

Dítě se čím dál tím více orientuje na větší množství lidí než jen na svou matku. Matka je sice stále velmi důležitá, ale objevuje se takzvané „elastické pouto“. To dle Mahlerové znamená, že se učí být nezávislejší a zkoumá okolí, ale čas od času se k matce vrací, aby se ujistilo, že zde matka je, a tím si udržuje pocit bezpečí. Ve třech letech již začíná poměrně dobře snášet separaci od matky (na přiměřeně dlouhou dobu).

Období batolete je typické velkým zájmem o své okolí. Poznáme to tak, že se neúnavně ptá: „Co je to?“¹³ Rychle se rozvíjí slovní zásoba, ačkoli tato rychlost se významně liší u jednotlivých dětí. Pomocí řeči batole dává najevo ostatním, co se mu líbí a co ne. Zjišťuje, že řeč je daleko efektivnější, než jen posunky a pláč.¹⁴

¹¹ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

¹² SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

¹³ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

¹⁴ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1110-2.

S osamostatňováním souvisí také schopnost dodržovat hygienické návyky. Dítě se učí ovládat svou potřebu vylučování a vyměšování a učí se chodit na toaletu. Většina rodičů v tomto období klade velký důraz na naučení se těmto návykům.¹⁵

Mezi druhým a třetím rokem se objevuje takzvané období vzdoru.¹⁶ Je to doba, kdy si dítě začíná uvědomovat samo sebe a svou autonomii a snaží se projevat svůj názor. Uvědomuje si, že nemusí dělat jen to, co se mu řekne.¹⁷ Pro dospělé je toto období velmi náročné, a proto je často vnímají negativně. Musíme si ale uvědomit, že je to pouze vývojová fáze, která je však velmi důležitá pro rozvoj samostatnosti a vlastního názoru dítěte.

2.1.1 Z praxe

V mateřské škole jsme měli holčičku ve věku dvou a půl roku. V tomto věku se u ní projevoval silný vzdor vůči všem dospělým. Pokud jsme odcházeli na zahradu a všichni se měli oblékat, holčička zásadně zalezla pod stůl a odmítala to. Pokud jsme odcházeli ze zahrady, nechtěla jít s námi. V mateřské škole jsme měli daná pravidla a ona dělala vždy pravý opak. K tomu, aby nás poslouchala, nepomáhalo nic. Toto období pro nás bylo velmi těžké, jelikož jsme měli ve třídě i jiné děti, které se tímto vzdorem čas od času také inspirovaly. Po vánočních prázdninách však už po vzdoru nebylo ani památky. Období vzdoru u této holčičky trvalo asi dva měsíce. Naučila jsem se, že je důležité být velmi trpělivý, klidný a především důsledný.

2.2 Dítě a ti ostatní

V pojednání o batolecím věku je důležité také zmínit sourozenecké vztahy batolat a jejich vztahy s vrstevníky. Pokud je batole starší než jeho sourozenec, napodobuje své rodiče a snaží se o něho pečovat, nosit mu potřebné věci, a pomáhat rodičům s různými činnostmi

¹⁵ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

¹⁶ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

¹⁷ KÖNIG, Karl. *První tři roky dítěte: osvojení si vzpřímené chůze, osvojení si mateřské řeči, procitnutí myšlení*. Lelekovice: Franesa, 2020. Biografie a vývoj. ISBN 978-80-88337-07-2.

(přebalování, oblékání). Starší sourozence se obvykle snaží napodobovat, je zaujato jejich hrou a zkoumá vše, co starší dělají. Vidí v nich svůj vzor.¹⁸

2.3 Rodina

Z historického pohledu, byla rodina tím místem, kde se dítěti poskytovala péče. Rodina však ve 20. století prošla velkými změnami, kvůli kterým došlo k omezení rodinné péče. Dříve bylo zcela běžné vícegenerační uspořádání rodiny. V jedné domácnosti žili rodiče, prarodiče, tety, strýcové, bratřenci a sestřenice. Ženy obvykle bývaly doma a staraly se o domácnost, muži zajišťovali příjem rodiny. Děti mívaly dostatek kontaktu s vrstevníky. To se ale postupně změnilo s nástupem žen do zaměstnání.

Současná rodina je naopak obvykle rodina nukleární (matka, otec a dítě/děti). Nukleární rodina si obvykle chce zachovat svou autonomii, s prarodiči nežije a nevyhledává jejich pomoc. S posunem věku rodičů při narození prvního dítěte navíc dochází k tomu, že prarodiče už ani pomáhat nemohou, naopak pomoc potřebují sami. Setkáváme se tak s pojmem sendvičová generace. Rodiče pečují o své potomky i o své matky a otce. Velmi výrazně se také zvýšila rozvodovost, zejména od konce 80. let 20. století.

V posledních desetiletích klesla sňatečnost mladých lidí a zvýšil se počet dětí narozených mimo manželství. Dívky a chlapci často vyrůstají v neúplné rodině¹⁹, což je pro rodiče časově, finančně a výchovně náročné. Děti v dnešních rodinách nemají ani dostatek kontaktů s vrstevníky, mezi kterými by se přirozeně socializovaly. V českých rodinách obvykle bývají pouze dvě děti, ne-li jen jedno. Rodičovství je často plánované, dříve tomu tak nebývalo. Mnoho matek je v současné době mnohem úzkostlivějších a starostlivějších. Rozdíly mezi mužskými a ženskými rolemi se pomalu stírají, a na ženu je kladen obrovský tlak, aby zvládala role z obou těchto kategorií.

Všechny tyto jevy vedou k tomu, že je institucionální péče mnohem potřebnější než dřív.²⁰

¹⁸ ŠULOVÁ, Lenka. Raný psychický vývoj dítěte. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

¹⁹ PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

²⁰ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9

Rodina je pro každého z nás velmi důležitá. Vztah matky a otce k jejich dítěti vzniká ještě před narozením, převážně u matky, která cítí první pohyby plodu. Pro celou rodinu je narození miminka zlomovým okamžikem. Matky se na své potomky obvykle těší a když si představují své nenarozené dítě, často si je vyprojektují podle svých tužeb. Často také mají pocit, že během mateřské dovolené budou mít konečně dostatek času. Naplánují si, co vše zvládnou od chvíle, kdy přestanou chodit do práce. Realita však bývá zcela opačná, matky nemají čas ani na svého partnera, a někdy dokonce ani na své vlastní potřeby. Matka od svého muže očekává pomoc, ten si postupně zvyká, že už není v popředí zájmu své ženy. Oba se učí sžívat se s novorozencem. O dítě mívá zájem i širší rodina, hlavně babička z matčiny strany. Na rodičích novorozeněte však je, aby vliv širší rodiny usměrňovali, protože přílišné vměšování může mít negativní vliv jak na sebevědomí prvorodičky, tak i na celkové klima mezi manželi.

Ve chvíli, kdy do rodiny přibude další potomek, rodina už bývá zkušenější. Narůstá však časová a ekonomická náročnost. Matka opět zůstává doma a muž musí rodinu finančně zabezpečovat. Zároveň by ale měl své ženě vynahrazovat sociální kontakty, o které přichází. Prarodiče obvykle bývají ještě zaměstnáni, takže většinou nemohou pomáhat s hlídáním dětí. Rodiče stojí před rozhodnutím, od kdy a do jakého zařízení bude jejich dítě chodit, až matka nastoupí do práce. Dostávají do stresových situací a dochází k prvním manželským krizím. Rozvodovost je v tomto období zvýšená.²¹

2.3.1 Potřeby rodiny 2-3 letých dětí

Rodina po narození miminka získá finanční podporu. To může být například dávka porodného (jednorázová), příspěvek v mateřství/otcovství, rodičovský příspěvek a přídavky na dítě. Také mají nárok na úlevy na daních.²²

Rodiče si mohou zvolit, jak dlouho budou na rodičovské dovolené, na kterou mohou nastoupit i otcové. Někteří rodiče volí dvouletou rodičovskou dovolenou. O dvouletá

²¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 8086429199.

²² SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9

batolata se tak sice stále stará převážně matka s otcem, ale výchova i vzdělávání se čím dál tím víc přesouvá i do mateřských škol nebo dětských skupin.

Důvod, proč si rodiče zkracují rodičovskou dovolenou, není jeden. Bývají to ekonomické důvody (jeden rodič nezvládá ekonomicky zajistit celou rodinu), strach ze ztráty zaměstnání i nemožnost využití babičky nebo dědečka na hlídání. Někteří rodiče se bojí, že by dítě nezvládli vychovat tak, jak je to pro něj nejlepší. Nejsou si jisti, zda to, co se oni sami naučili, bude pro jejich syna či dceru dostačující, a tak se obracejí na pedagogické odborníky. Někdy také chtějí, aby jejich potomek nastoupil do mateřské školy dříve, jelikož mají pocit, že doma nezíská tolik podnětů a nemá možnost být s vrstevníky. Často může být důvodem i to, že na svět přijde mladší sourozenec a rodiče péči o obě děti zároveň nezvládají. Na rodiče také bývá vyvíjen tlak, aby sladili svůj pracovní a rodinný život. V neposlední řadě někteří rodiče také „odkládají“ své dcery a syny do instituce kvůli vlastnímu pohodlí.²³

V mateřských školách však často nebývá dostatečná kapacita a jiné instituce bývají finančně velmi náročné.

²³ KROPÁČKOVÁ, Jana a HANA SPLAVCOVÁ. Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: Od podzimu do zimy. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-270-7.

3 Rozvoj dvouletých dětí v jednotlivých oblastech

3.1 Psychický vývoj

Podle docenta J. Langmaiera a profesora Z. Matějčka má každé dítě pět zásadních psychologických potřeb.

„*Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů*“. Je důležité, aby dítě mělo dostatečné množství podnětů, aby se nenudilo a bylo správně rozvíjeno. Ale podnětů také nemá být příliš a musí být na úrovni jeho věku.

„*Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech*“. Každý člověk v kterémkoliv věku se učí věci postupně, od lehčího ke složitějšímu. Věci, které poznáváme, nám musí dávat smysl a tvořit řád. Je to vlastně naplnění potřeby, díky které se můžeme stále učit a rozvíjet se.

„*Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvotních vychovatelů*“. Tato potřeba přináší dítěti pocit jistoty.

„*Potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty*“. ²⁴

„*Potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy*“. ²⁵

Tyto základní potřeby většinou zajišťuje rodina, která dítěti také předává hodnoty, normy a neustálou zpětnou vazbu. ²⁶

Pro vývoj je důležitá sociální interakce. Novorozeně ji v rodině zpočátku jen pozoruje, čím je však dítě starší, tím častěji se stává i její aktivní součástí. V batolecím věku nejčastěji interaguje například při hře. Je zajímavé, že zhruba do tří let věku si batole nejraději hraje s dospělými, mnohem raději než se sourozenci či s kamarády. Touží po tom, aby mu dospělý odpovídal na otázky, chlubí se svými výtvary atd.

²⁴ LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.

²⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-006-5.s.35.

²⁶ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

Ze své zkušenosti toto mohu potvrdit. V tomto věku mi holčičky a chlapci nosí obrázky, abych je zhodnotila, „vaří mi polévku a čaj“ v kuchyňce, chtějí si se mnou prohlížet knížky. V pozdějším věku si však k těmto hrám spíše zvou své vrstevníky.

Ve dvou až třech letech si dítě začíná uvědomovat, co znamená „já“, „ty“, „moje“. V tomto věku si uvědomuje samo sebe a odlišuje se od okolí. Snaží se osamostatňovat, ale bývá daleko více kontrolováno. Uvědomuje si své já a bývá více tvrdohlavé, nechce se za každou cenu podřizovat dospělému. Ve třech letech si hledá své postavení mezi ostatními. Chápe svou roli, a dokonce umí hrát i jednoduché role cizí.²⁷

V tomto období se u dítěte rozvíjí také morální cítění a svědomí. Základní hodnoty jsou předávány rodiči. Dítě si začíná uvědomovat rozdíl mezi dobrým a zlým.²⁸

Ve dvou letech je dítě velmi egocentrické. Egocentrismus mizí až s nástupem do základní školy, tedy kolem šesti až sedmi let. V raném věku se každé dítě považuje za střed všeho dění, není schopné vnímat realitu jinak než ze svého pohledu a nedokáže se vcítit do myšlení a pocitů druhého.²⁹

3.2 Poznávání, paměť, pozornost, myšlení, fantazie

Okolní svět batole poznává především skrze své smyly. Sluchem rozpoznává zvuky a hlasy v okolí. Zkoumá ale i zvuky, které je samo schopné vytvořit svými hlasivkami či rukama, například při tleskání. Už velmi brzy rozpoznává podle tónu hlasu základní emoce mluvího (smutek, radost, hněv). Pomocí zraku se batole učí rozeznávat barvy a různé tvary. Tvary samozřejmě poznává i pomocí hmatu, který je pro děti velmi zajímavým smyslovým orgánem. Můžeme si povšimnout, že děti stále berou do ruky různé předměty, ty mladší k poznávání nejčastěji používají ústa. Nejzajímavější ke zkoumání jsou pro ně voda, písek, hlína, zkrátka něco, co mohou nějakým způsobem tvarovat, či měnit. Pedagog by si toho měl být vědom a nabízet dětem možnosti, jak pomocí smyslů poznávat okolní svět. Tyto

27 ŠULOVÁ, Lenka. Raný psychický vývoj dítěte. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

28 ŠULOVÁ, Lenka. Raný psychický vývoj dítěte. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

29 VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

činnosti pomáhají rozvíjet nejen jemnou motoriku, ale i prostorovou orientaci, myšlení a soustředění.³⁰

Děti mají nejen krátkodobou paměť, ale jsou schopné se naučit básničky a písničky, obzvláště pokud jsou spojené s pohyby.

Mezi druhým a třetím rokem věku se batole umí soustředit jen chvíli, avšak i ve dvou letech si můžeme povšimnout úplného zaujetí hračkou, kterou si samo vybralo, případně novým podnětem.³¹

V raném dětství, které je vymezeno dle Piageta od dvou do čtyř let, se začíná objevovat předpojmové myšlení (vyskytující se do 7 let). Dítě je schopno představit si objekt či činnost, i když objekt v danou chvíli nevidí nebo činnost neprovádí. Dochází k odpoutání myšlení od bezprostřední reality, operace probíhají ve fantazii dítěte.³²

Dle Kaslové však fantazie ještě není plně rozvinuta, objevuje se až kolem tří let a záleží také na podnětech z prostředí a vývoji řeči.³³ Ale můžeme si povšimnout, že batole využívá ke hře různé věci a představuje si, že jsou něco jiného. Například si vezme kostičku, přiloží si ji k uchu a dělá, že telefonuje. Kostka v dané hře zastupuje mobilní telefon v představivosti dítěte.³⁴

³⁰ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet. 2.*, rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

³¹ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9

³² PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Přeložil Eva VYSKOČILOVÁ. Praha: Portál, 2014. Klasici (Portál). ISBN 978-80-262-0691-0.

³³ KASLOVÁ, Michaela. *Předmatické činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010. ISBN 978-80-86307-96-1.

³⁴ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9

3.3 Řeč a komunikace

*„Osvojením si mateřské řeči, podmaněním si slov a slovních spojení, činí dítě jeden z nejdůležitějších kroků na cestě ke svému lidství“.*³⁵

*„Řeč je pouze lidská vlastnost a slouží člověku k tomu, aby sdělil své pocity, myšlenky, aby se porozuměl s druhými“.*³⁶

Hlavním řečovým ústrojím je hrtan, skrze nějž proudí vzduch dovnitř a ven. Díky výdechu můžeme používat naši řeč. Eustachovy trubice, nacházející se nad hrtanem a hltanem, vedou do středního ucha, spojují tedy řeč a sluch. Díky ústům, zubům, rtům, patru, jazyku a lícím můžeme vytvářet jednotlivé hlásky a používat řeč.³⁷

Když se dítě učí používat řeč, musí zvládnout i jiné dovednosti, které s řečí souvisí. *„Dítě se musí naučit slyšené imitovat, rozčlenit, dekodovat, porozumět, vhodně užít, prosadit se v komunikaci, upoutat na sebe pozornost.“*³⁸

V 18. měsíci začíná batole pojmenovávat věci. Do 24. měsíce se učí názvy věcí, které kolem sebe vidí, a tímto objevuje svět. Roste počet slov, které zná, a postupem času si uvědomuje i rozdíly mezi podstatnými jmény, slovesy a přídavnými jmény. V druhém roce života má všechny předpoklady k tomu, aby umělo utvořit jednoduché věty. Nejprve to jde těžce, avšak mezi druhým a třetím rokem se v tvorbě vět neustále zlepšuje. Již umí používat slovní druhy. Slova začíná ohýbat, nemluví už jen v prvním pádě, tvoří jednotné a množné číslo. Slovesa používá ve všech časech, přídavná jména stupňuje a využívá ve větách i předložky. V tomto období má batole potřebu nám neustále něco vyprávět a tím si procvičuje svou nově naučenou schopnost mluvit.³⁹

³⁵ KÖNIG, Karl. První tři roky dítěte: osvojení si vzpřímené chůze, osvojení si mateřské řeči, procitnutí myšlení. Lelekovice: Franesa, 2020. Biografie a vývoj. ISBN 978-80-88337-07-2, s.29.

³⁶ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1110-2, s.27.

³⁷ KÖNIG, Karl. První tři roky dítěte: osvojení si vzpřímené chůze, osvojení si mateřské řeči, procitnutí myšlení. Lelekovice: Franesa, 2020. Biografie a vývoj. ISBN 978-80-88337-07-2.

³⁸ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3. s.104.

³⁹ KÖNIG, Karl. První tři roky dítěte: osvojení si vzpřímené chůze, osvojení si mateřské řeči, procitnutí myšlení. Lelekovice: Franesa, 2020. Biografie a vývoj. ISBN 978-80-88337-07-2.

Předměty nejsou už jen označovány, ale jsou jimi vyjádřeny i činnosti a vzájemné vztahy. Většinou toto období doprovází otázka: „A proč?“ Batole tak zkoumá souvislosti.⁴⁰ Dospělým někdy toto období připadá nekonečné a stejně tak jako u dřívější otázky „Co je to?“ mohou ztrácet trpělivost. Je však důležité na tyto otázky odpovídat, neboť dítě pomocí nich poznává svět a učí se.

Aktivní a pasivní slovní zásoba se velmi rychle rozvíjí, velkou pomocí pro její rozvoj jsou písničky a říkanky. Výslovnost ještě není bezchybná, proto je nutný správný mluvní vzor. Dítě většinou komunikuje s dospělými, ale učí se mluvit i s ostatními vrstevníky. Dvouletý jedinec má širokou pasivní slovní zásobu – mnohým slovům rozumí, ale ještě je není schopný používat.

Do čtyř let věku hraje matka a otec v rozvoji řeči dítěte klíčovou roli. Pokud v této době nejsou přítomni, považuje se to za negativní faktor pro rozvoj řečových dovedností.⁴¹

3.4 Socializace

Pro každé dítě je velmi důležitý vztah s matkou, pouto s ní je jedno z nejsilnějších, která existují.

Tímto vztahem se zabývala Mahlerová a vytvořila analýzu vývoje. Vývoj se dělí na tři části. Poslední fází ze tří je takzvaná fáze separace a individuace (od 4. měsíce do 4. roku). Tato fáze je rozdělena ještě na další období. Pro nás je zajímavý konec druhého období, který trvá od 16. do 25. měsíce věku dítěte. Dítě ví, že je oddělené od matky, ale ještě to plně nepřijímá. Do komunikace a do hry zapojuje i ostatní, ale musí mít jistotu, že je matka na dohled. Chce být samostatné, ale zároveň i s ní.

Další období trvá od 25. měsíce do 36. měsíce. V tomto věku umí jedinec vytvářet v paměti podobu matky a reprezentuje si ji ve chvílích, když s ní není. To mu napomáhá při separaci.

⁴⁰ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

⁴¹ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

Děti si umí hrát samy a kolem 36. měsíce už dokážou zvládat krátká odloučení od matky. Musí však mít jisté pouto.⁴²

Je také velmi důležité zmínit pojem bonding-vazba, neboli attachment, kterému se věnuje John Bowlby. Nejdůležitější pro správný psychický rozvoj a zdraví je to, že si vytvoříme vztah s jiným člověkem.⁴³

*...“schopnost hledat péči a péči a zájem poskytovat. Právě z tohoto základu se zcela přirozeně musí vytvořit mezi slabším, péči vyžadujícím, a silnějším, péči poskytujícím, vztah, vazba, připoutání, pouto, attachment“.*⁴⁴

Pokud je toto pouto spolehlivé a stabilní, dítě je schopné prozkoumávat své okolí a postupně se separovat.

Vztahu mezi matkou a dítětem se říká primární vazba. Vytváření této vazby je postupné a probíhá ve čtyřech fázích. S narozením dítěte začíná první fáze, během které je nutné na komunikační signály novorozence reagovat ihned. Během druhé fáze se reakce dítěte na matku odlišují od reakcí na jiné blízké osoby. Ve třetí fázi, která končí ve 24 až 30 měsících a je tedy pro naše účely nejdůležitější, dítě velmi rádo zkoumá okolní prostředí, potřebuje však zároveň cítit blízkost druhého, nejčastěji matky (obejmutí, pohlazení). Ve čtvrté fázi se prohlubuje vzájemný stah dítěte a matky a dítě v něm získává aktivnější roli.

Primární vazba může být jistá, nejistá – úzkostná, vzdorující a nejistá – úzkostná a nebo vyhýbavá. Pokud je vazba nejistá, dítě má problémy oddělit se od matky, odmítá své rodiče opustit, má strach, že je ztratí. Naopak u vazby jisté dítě poměrně dobře zvládá krátká odloučení, jelikož má jistotu, že si pro ně matka přijde a jejich vztah to nijak neohrozí.⁴⁵

⁴² ŠULOVÁ, Lenka. Raný psychický vývoj dítěte. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

⁴³ BOWLBY, John. Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

⁴⁴ ŠULOVÁ, Lenka. Raný psychický vývoj dítěte. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3, s.85.

⁴⁵ BOWLBY, John. Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

3.5 Hra

Hra je nejdůležitější a nejčastější činnost, kterou dítě vykonává. Dospělým může připadat, že si malé dítě stále hraje a že je to jen zábava. Ale hrou se dítě učí poznávat své okolí, zařazovat se do společnosti, zlepšovat svou fantazii, rozšiřovat povědomí o sobě a rozvíjet i prostorovou představivost.

Hra dvouletých batolat je specifická. Ruku v ruce s jejich vývojem se vyvíjí i jejich hry. Ty přicházejí v tomto pořadí – hry smyslové, hry konstruktivní, hry napodobivé. U smyslových her dítě používá při hře především své smysly. Uchopuje do rukou předměty, následně s nimi záměrně pohybuje, převáží, přenáší a vyhazuje je vzhůru. S věcmi experimentuje, zkoumá, co vše umí, zda se dají třeba různými způsoby ohýbat či rozdělovat. Konstruktivní hry jsou pak spojeny i s destrukcí, která dokonce o něco předbíhá samotnou konstrukci.⁴⁶

Tím, že dítě například rádo boří věže z kostek, poznává samo sebe, svou sílu, ale také pozoruje, co se stane. Získává vědomosti o fyzikálních zákonech. Tento způsob hry mimo jiné rozvíjí společnou hru. Někdo musí postavit věž, jelikož si dítě ještě věž samo nepostaví – jeden staví a druhý bourá. Občas se však objevuje boření staveb z frustrace. Batole je přetěžováno a chce se po něm něco, co ještě není schopné zvládnout. Neměli bychom na ně tedy příliš spěchat, tabulkový věk není tak důležitý, podstatné je, že dítě postupně prochází vývojovými fázemi, u některých dovedností to může být pomaleji, jinde zase rychleji.⁴⁷

Další fází vývoje hry je hra napodobivá. V tomto období děvče či chlapec sleduje okolí a napodobuje činnosti, které dělají dospělí. Vaří, pere, všemožným způsobem se o hračku (plyšovou, panenku) stará, dívá se na televizi, telefonuje, čte. Zkrátka cokoliv, co ve svém okolí vidí. Ve třech letech již chápe jednoduché hry s pravidly, které hraje se spoluhráči.

Hrou se děti zabývají různě dlouho. Pokud je hra zaujme, zcela je pohltí, přestanou pak téměř vnímat své okolí. Pokud je ze hry někdo vyruší, nenavážou tam, kde skončili, ale většinou

⁴⁶ KROPÁČKOVÁ, Jana a HANA SPLAVCOVÁ. Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: Od podzimu do zimy. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-270-7.

⁴⁷ WINKLER, Sandra. Proč děti dělají to či ono?: všechno o růžovém období, spaní napříč v postýlce a zálibě v hranolkách s kečupem...: ...a ještě mnohem víc. Ilustroval Isabel KLETT, přeložil Dagmar BUREŠOVÁ. Praha: Vašut, 2021. ISBN 978-80-7541-268-3.

přejdou ke zcela jiné činnosti. Hrají si venku ale i uvnitř, s pomůckami, samy, ve dvojici, nebo i ve skupině.

Je ale podstatné zmínit to, že hra u dvouletých dětí je spíše hrou paralelní. Může se zdát, že si v tomto věku hrají společně, ale není tomu tak. Hrají si spíše vedle sebe. Až později se u nich vyskytuje hra párová a skupinová. U dětí, které jsou dříve vystaveny dětskému kolektivu, se párová a skupinová hra objevuje také o něco dříve. Mezi nejčastější témata prvních párových her patří hry na maminku a miminko, nebo na zvířátko a majitele.

Důležitým fenoménem je takzvaná volná hra. To je hra, kterou si děti samy vyberou, samy si určují s čím nebo s kým si hrají a do hry jim nezasahuje dospělý. Tato forma hry je pro ně velmi podstatná, učí se pomocí ní zvládat neúspěch a zapojovat se do kolektivu. Projevují při ní své emoce, zlepšuje se u nich pozornost a soustředěnost, vymýšlejí nové postupy.⁴⁸ Na dospělém je, aby poskytoval přiměřenou a podnětnou nabídku objektů ke hře.

Hlavním znakem her je pohyb. Dítě se stále hýbe, přesouvá, v rámci hry nevydrží být delší dobu v klidu. Zpočátku si ke hraní vybírá jakékoliv předměty, nemusí jít nutně o hračky. Pro batolata je vhodné, aby okusily různé materiály při své hře – přírodniny, vodu aj.⁴⁹

Hračka je však velmi důležitým předmětem při hře. Měla by splňovat určité požadavky, zejména být hygienická, omyvatelná, bezpečná a vyrobená z vhodného a příjemného materiálu. Také by měla odpovídat věku dítěte, být pro dítě přitažlivá, funkční, ale i estetická. Estetické cítění (vkus) se rozvíjí již od narození a je velmi ovlivněno tím, co dítě vidí kolem sebe.

Měli bychom se vyvarovat vět typu: „Tahle hračka je pro holčičku, tato pro chlapce“. Je zcela přirozené a normální, že si všichni chtějí hrát s každou hračkou a neměli bychom tak nikoho omezovat ve výběru jen kvůli tomu, že výrobci hračku určili pro opačné pohlaví.

⁴⁸ KROPÁČKOVÁ, Jana a HANA SPLAVCOVÁ. Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: Od podzimu do zimy. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-270-7.

⁴⁹ KROPÁČKOVÁ, Jana a HANA SPLAVCOVÁ. Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: Od podzimu do zimy. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-270-7.

Hračky dítěti pomáhají rozvíjet představivost, myšlení a kreativitu. Můžou mít také terapeutický význam – pomáhají zvládat stýskání po rodičích, strach z lékaře a podobně.⁵⁰

3.6 Fyzický vývoj a pohybové dovednosti

V předchozích oddílech jsme viděli, že během batolecího období dochází u dítěte k rychlému psychosociálnímu vývoji. Avšak i v oblasti fyzického vývoje pozorujeme velké změny. Dítě vyroste o 12 až 15 centimetrů za rok od jednoho do dvou let a o 10 centimetrů od dvou do tří let. Končetiny rostou rychleji než tělo, hlava roste nejpomaleji. Nohy mohou být ještě ve tvaru do X, nebo do O.⁵¹

Uvádí se, že průměrná výška a váha by ve dvou letech měla být 85,5 cm a 12 kg a ve třech letech 94 cm a 14,2 kg.⁵² Rozdíly jsou ovšem velmi individuální a záleží na vrozených dispozicích.

Dochází také k rozvoji chrupu – ve třech letech by dítě mělo mít všechny mléčné zuby.⁵³

Pohyb je jednou z nejdůležitějších potřeb batolete, které zkoumá, co vše je již schopné udělat. Díky pohybu rozvíjí své myšlení, získává nové zkušenosti, ale také povědomí o sobě samém. Pohyb v batoleti probouzí radost a uvolnění. Zároveň ještě nemá vytvořené předsudky, nehodnotí, hýbe se, protože si pohyb především užívá. Nezáleží mu na tom, jak při pohybu vypadá, či zda se umí hýbat „správně“.⁵⁴ Nejlépe se dá u dětí tato radost z pohybu pozorovat ve chvíli, kdy se pohybují do rytmu puštěné hudby.

Ve věku od dvou do tří let dochází ke zdokonalení pohybových dovedností. Chůze je koordinovaná, dítě se umí pohybovat i po nerovnostech. Je schopné lézt po objektech

⁵⁰ MIŠURCOVÁ, Věra, Jiří FIŠER a Viktor FIXL, 1989. Hra a hračka v životě dítěte. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

⁵¹ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

⁵² VESELÁ, Zuzana. Bez hladovění: Jaká je ideální váha a výška dítěte podle věku [online]. 14.10. 2022 [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.bezhladoveni.cz/vaha-ditete-podle-veku/>

⁵³ KLÍMA, Jiří. Pediatrie pro nelékařské zdravotnické obory. Praha: Grada Publishing, 2016. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-5014-9.

⁵⁴ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

(například na židli), ale i slézat a přelézat.⁵⁵ Dle Klímy je motorický vývoj v tomto období pomalejší a naučené dovednosti se hlavně prohlubují a dále rozvíjí. Ve 24 měsících jedinec obvykle umí vycházet a scházet schody, avšak ještě bez střídání obou nohou. Během 24. - 36. měsíce již nohy na schodech vyměňuje a u běhání je pozorovatelná letová fáze (obě končetiny nad zemí).⁵⁶

Vylepšuje se také jemná motorika a koordinace ruka – oči.⁵⁷ Batole umí ve dvou letech navlékat různé korálky, oblékat se a mezi druhým a třetím rokem života už zvládá používat samostatně lžiči při jídle.⁵⁸

Chlapci a dívky v tomto věku velmi rádi objevují své okolí, experimentují a naučené pohybové dovednosti neustále a neúnavně opakují. Pohyby ve dvou letech jsou přesnější a cílené, děti jsou schopny kdykoliv změnit směr a rychlost své chůze. Jejich rovnováha jim při chůzi již nedělá problém.⁵⁹

Díky rozvoji motoriky je dítě schopno komunikovat se svým okolím a manipulovat s věcmi. V batolecím období stále ještě potřebuje určitou pomoc od okolí (například při oblékání, zavazování tkaniček a pod). Jako dospělí musíme být připraveni dítě za každý pokrok neustále chválit a reagovat na signály, které jsou k nám vysílány. Měli bychom dát dostatečný prostor pro zlepšování se dítěte, a zároveň pro něj vytvářet podnětné prostředí.⁶⁰

⁵⁵ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

⁵⁶ KLÍMA, Jiří. Pediatrie pro nelékařské zdravotnické obory. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5014-9.

⁵⁷ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

⁵⁸ KLÍMA, Jiří. Pediatrie pro nelékařské zdravotnické obory. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5014-9.

⁵⁹ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

⁶⁰ ŠULOVÁ, Lenka. Raný psychický vývoj dítěte. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

Výše zmiňuji, co vše a kdy, by dítě mělo zvládnout. Musíme však pamatovat na to, že vývoj u každého batolete je velmi individuální. Není nutné, aby všichni zvládali veškeré dovednosti včas „podle tabulek“. Naším úkolem je dítě při vývoji doprovázet a nabízet mu pomocnou ruku, zároveň mu však nechávat i dostatečný prostor.

3.7 Hygiena

Ve dvou až třech letech je batole schopno zvládat základní hygienu, konkrétně vyměšování. Již kolem 15. – 18. měsíce je zralé naučit se chodit na toaletu. K této dovednosti jsou důležité tři předpoklady spojené s vyměšováním, a to: fyzické, fyziologické a psychologické. Z fyzického hlediska to znamená, že dítě již umí samo chodit, zvládne si s dopomocí sundat kalhoty a posadit se. Z fyziologického hlediska je důležité, že si umí uvědomit, že vykonává svou potřebu a je schopné udržet své svěrače, dokud se neposadí na toaletu – zvládá moč a stolici „udržet a pustit“. Z psychologického hlediska mu vadí, že by svou potřebu neudrželo, není mu příjemné být počůrané nebo pokakané. Při učení je důležitý dostatek trpělivosti, všímavosti, velká chvála a důsledný a shodný postup učení u všech pečujících osob.⁶¹

Nyní však mnoho rodičů nejspíše nechce na dítě spěchat a nechává učení na později. Je však nutné poznamenat, že dlouhodobé nošení plen není zdravé. Jsou sice velice kvalitní a účinné (neprotečou), dítě často ani nepozná, že je ve vlhkém, ale má to různé nežádoucí následky. Například pokud dítě nepozná, že má vlhkou plenu a tím pádem mu nevadí v ní být, oddaluje to naučení se chodit na toaletu. Tím, že jsou pleny neprodyšné, vzniká velké riziko různých dermatologických onemocnění, pokožka je přitom v tomto věku velmi citlivá.⁶²

Vedle chození na toaletu je také nutné dítě naučit velmi důsledně dodržovat hygienu rukou, to znamená umývání. Dvouleté děti by si měly zvyknout na to, že se ruce myjí před každým jídlem a po každé návštěvě toalety.⁶³

⁶¹ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

⁶² CIBOROVÁ, Kateřina. Deník.cz: Dětský lékař: Jednorázová plena funguje stejně, jako byste se zavřeli do igelitu [online]. 4.6. 2012 [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/detsky-lekar-jednorazova-plena-funguje-stejne-jako-byste-se-zavreli-do-igelitu-2.html

⁶³ KLÍMA, Jiří. Pediatrie pro nelékařské zdravotnické obory. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5014-9.

4 Legislativa a dokumenty pro předškolní vzdělávání

Na stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) můžeme najít podrobnější informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole.

Zákonem č. 178/2016 Sb. je s účinností od 1. 9. 2016 stanoveno, že se předškolní vzdělávání organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však od 2 let.⁶⁴

O tom, zda bude dvouleté dítě přijaté do mateřské školy, rozhoduje ředitel mateřské školy.⁶⁵

Ve chvíli, kdy se rozhodne o jeho přijetí, podle zákona č. 500/2004 Sb.: se každé přijaté dítě stává dítětem mateřské školy se všemi právy a povinnostmi s tím souvisejícími. Dvouleté dítě přijaté k předškolnímu vzdělávání je evidováno ve výkonovém výkazu jako dvouleté po celý školní rok.⁶⁶

Vyhláška č. 410/2005 Sb., která upravuje hygienické požadavky na zřízení a provoz škol a školských zařízení, zohledňuje i požadavky pro zařazování jedinců ve věku od 2 do 3 let.

Mimo jiné je důležité zmínit, že je nutné doplnit umývárnu o přebalovací stůl, který bude umístěn tak, že zajistí soukromí přebalovaného. Mateřská škola a zákonní zástupci se musí domluvit na tom, jak zajistí hygienické potřeby a dostatečné množství náhradního oblečení. Pedagogický pracovník musí počítat s tím, že batole bude používat osobní věci i při odpočinku.⁶⁷

Mateřská škola má právo využívat chůvu za podmínky, že jsou do mateřské školy přijaty alespoň dvě dvouleté děti. Chůva v mateřské škole pomáhá učitelům s péčí o dvouleté, především při jeho sebeobsluze, zajištění bezpečnosti a individuálních potřeb dítěte.⁶⁸

⁶⁴ Zákon č. 178/2016 Sb. *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů* [online]. 2016 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-178>

⁶⁵ OLŠÁKOVÁ, Kristýna. *Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let.docx*. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy [online]. 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/52421/>

⁶⁶ Zákon č. 500/2004 Sb. *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů* [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500>

⁶⁷ OLŠÁKOVÁ, Kristýna. *Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let.docx*. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy [online]. 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/52421/>

⁶⁸ OLŠÁKOVÁ, Kristýna. *Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let.docx*. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy [online]. 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/52421/>

V § 2 odst. 6 vyhlášky o předškolním vzdělávání (1. 9. 2020) se dozvídáme, že se za každé dítě, které je mladší tří let, snižuje maximální povolený počet dětí ve třídě o dva. Počet lze takto snížit až o 6.

Dle 2. odstavce § 5 může být ve třídě s dvouletými nejvýše 12 dětí na jednoho učitele. Odstavec 3 § 5 však umožňuje jejich počet zvýšit (z 12 na 23), ale pouze za předpokladu, že při zvýšení počtu dětí ve třídě (nebo u specifických činností) přidá i pedagoga (odstavec 4 § 5).⁶⁹

V České republice je předškolní vzdělávání určováno dokumenty, které jsou platné pro celý stát. Jsou jimi: *Zákon 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání* neboli školský zákon. Ten nám stanovuje podmínky uskutečňování vzdělávání a výchovy, stejně jako práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání. Druhá část školského zákona se týká přímo předškolního vzdělávání. Zmiňuje cíle, organizaci, povinnost a způsoby plnění předškolního a individuálního vzdělávání.⁷⁰

4.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je důležitý dokument, který definuje požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Pravidla pro předškolní vzdělávání platí pro všechny pedagogické činnosti, které probíhají ve všech vzdělávacích předškolních institucích, zařazených do sítě škol a školských zařízení.⁷¹

RVP PV nám určuje, co vše by děti měly znát a umět před vstupem do základního vzdělávání. Předkládá společný rámec, který se musí dodržovat, ale každý pedagog či skupina pedagogů smí vytvářet svůj vlastní školní vzdělávací program, který z RVP PV

⁶⁹Vyhláška č. 14/2005 Sb. Zákony pro lidi: Sbirka zákonů [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14>

⁷⁰ ŠKOLSKÝ ZÁKON VE ZNĚNÍ ÚČINNÉM ODE DNE 1. 2. 2022. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy [online]. Praha, 2022, 2022 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-2-2022>

⁷¹ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/rvp-pv-zari-2021_novelizace.pdf

vychází a má platnost jen pro danou mateřskou školu. V programu se objevují základní údaje o škole, její charakteristika, organizační struktura, cíle a náplň vzdělávacího programu a jeho rozvržení do jednotlivých tříd, dále také vzdělávání dětí se speciálními potřebami a jedinců od dvou do tří let.⁷²

Hlavními principy předškolního vzdělávání jsou osobnostně orientovaný a respektující přístup ke každému jedinci a respekt k individuálním a aktuálním potřebám každého dítěte. Předškolní vzdělávání utváří klíčové kompetence skrze vzdělávací cíle a vzdělávací obsah, snaží se doplňovat rodinnou výchovu a vytvářet kvalitní a přiměřené množství podnětů.⁷³

RVP PV se zabývá čtyřmi kategoriemi cílů. Pro náš kontext jsou nejdůležitější rámcové cíle, které obsahují tři základní záměry: „*rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání, osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost, získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí*“⁷⁴

Obsah předškolního vzdělávání je shrnutý do pěti oblastí. Tento obsah vzdělávání platí pro děti od 2 do 6 (7) let. Navzájem se prolínají a je důležité oblasti propojovat. Jsou to oblasti:

1. *Dítě a jeho tělo (biologická oblast)*
2. *Dítě a jeho psychika (psychologická oblast)*
3. *Dítě a ten druhý (interpersonální oblast)*
4. *Dítě a společnost (sociálně-kulturní oblast)*
5. *Dítě a svět (environmentální oblast)*⁷⁵

⁷² KOTOVÁ, Marcela. Knížka pro začínající učitelky mateřských škol. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1721-3.

⁷³ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/rvp-pv-zari-2021_novelizace.pdf

⁷⁴ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/rvp-pv-zari-2021_novelizace.pdf, s. 10.

⁷⁵ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/rvp-pv-zari-2021_novelizace.pdf, s. 14.

RVP PV podrobně vymezuje podmínky vzdělávání, které musí mateřská škola plnit. „*Pedagogický styl musí být podporující, sympatizující, důležitá je důvěra, tolerance, respekt, ohleduplnost, ...*“⁷⁶

Jelikož je výchova a vzdělávání založeno na principech osobnostně orientované výchovy, není potřeba specifikovat specifické cíle pro dvouleté jedince. Pedagog však musí pro ně připravovat specifické činnosti a uvědomovat si specifika ve všech oblastech vývoje, zmíněná v kapitole 3.⁷⁷

Batolata se často poprvé setkávají s jinou sociální skupinou, než je jejich rodina. Pedagog částečně zastupuje rodiče, a tak mívají větší potřebu kontaktu s ním. Batolatům je důležité přizpůsobit režim dne, měnit činnosti a vhodně je opakovat, ale také jim dopřávat mnoho volné hry s dostatkem pohybu. Dvouleté děti potřebují podnětné prostředí, které je ale nebude přehlcovat. Ve srovnání se staršími dětmi potřebují také daleko více emoční podpory, individuální péče a odpočinku.⁷⁸

4.1.1 Podmínky vzdělávání dětí od dvou do tří let v RVP PV

Pro dvouleté děti je nutné vytvářet specifické podmínky, které jsou zmíněné v RVP PV, protože se některé jejich potřeby liší od jedinců starších tří let. Hračky musí být podnětné a bezpečné. V homogenní třídě jsou využívány zavřené a zabezpečené skříňky k ukládání hraček a pomůcek, abychom mohly regulovat podněty, s kterými přichází batolata do styku. Ve věkově heterogenní třídě zajišťujeme bezpečnost a přiměřenost jiným způsobem tak, aby dvouleté děti nepřišly do kontaktu s pomůckami pro ně nebezpečnými.

Prostředí musí být dostatečně prostorné pro jejich volný pohyb a další činnosti. Mateřská škola a šatna musí mít dostatečné zázemí a úložné prostory pro zajišťování hygienických potřeb dvouletých batolat.

⁷⁶ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/rvp-pv-zari-2021_novelizace.pdf

⁷⁷ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

⁷⁸ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

Je třeba také zajistit vyhovující denní režim, který respektuje potřeby dětí (především pravidelnost, dostatek času na realizaci činností, úprava času stravování, dostatečný odpočinek). Dítě má možnost adaptace dle své potřeby, má možnost pracovat individuálně či s ostatními dětmi v malých skupinách či. Spoluúčast rodičů je rovněž umožněna.⁷⁹

⁷⁹ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/rvp-pv-zari-2021_novelizace.pdf

5 Umístění dětí mladších tří let do institucionální péče

V České republice existují v současné době různé možnosti, kam umístit jedince mladší tři let. V této kapitole se však budeme zabývat pouze institucionálními možnostmi, nikoliv například hlídáním prarodiči, přáteli či jinými možnostmi mimo instituce.

Regulace vzdělávání a péče o dítě raného věku spadá především do činnosti ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV).⁸⁰ V této kapitole si uvedeme tři hlavní instituce vzdělávání a péče o děti před nástupem do školy – mateřskou školu, jesle a mikrojesle a konečně tzv. dětské skupiny.

5.1 Mateřská škola

První institucí v předškolním období, kterou zmiňuji ve své práci, je mateřská škola. Podle školského zákona je součástí českého vzdělávacího systému a spadá pod MŠMT.

Předškolní vzdělávání se přizpůsobuje „*vývojovým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny*“.⁸¹ Ke každému dítěti se v mateřských školách přistupuje individuálně, mateřská škola se čím dál tím víc otevírá rodině a snaží se doplňovat rodinou péčí. V mateřské škole je chlapec či dívka svěřován do rukou vzdělaných pedagogů a je mu tak zajištěna odborná péče. Cílem mateřské školy je mimo jiné rozvíjet jednotlivce v nejrůznějších oblastech a pomoci rodině se vzděláváním a rozvojem sociálních dovedností tak, aby se jejich potomek začlenil do společnosti.⁸²

Mateřskou školu je možné navštěvovat již od dvou let, avšak škola proto musí mít uzpůsobené podmínky.

⁸⁰ GRŮZOVÁ, Lucie a Zora SYSLOVÁ. Dvouleté dítě v předškolním vzdělávání [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2015 [cit. 2023-02-17]. ISBN 978-80-210-8114-7. Dostupné z: https://munishop.muni.cz/obchod/e-knihy-zdarma/dvoulete-dite-v-predskolnim-vzdelavani-munispace_795

⁸¹ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3. s.101.

⁸² KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

5.2 Jesle, mikrojesle

Institucionální péče o děti mladší tří let má v České republice dlouhou historii. A bývá nejčastěji spojována s pojmem jesle. První jesle se u nás objevily na konci 19. století, velký zájem o ně však začaly mít rodiny až v období po konci druhé světové války, což souviselo s častějším nástupem žen do zaměstnání.⁸³

Jesle byly považovány za zdravotnické zařízení. „*Jesle – zdravotnické zařízení zabezpečující všestranný rozvoj dětí zpravidla ve věku do 3 let. Navazuje na péči v rodině. Zřizují se jesle s denním, výjimečně s týdenním režimem*“.⁸⁴

V 70. letech došlo k prodloužení mateřské dovolené (nyní označované jako rodičovská dovolená) na dva, dále pak až na tři roky po narození dítěte. V 80. letech 20. století vznikala zařízení kombinující jesle a mateřské školy, vznikaly jeslové třídy pro batolata od dvou let, staraly se o ně však nadále zdravotní sestry, nikoli učitelky. V 90. letech se snížila porodnost, zatímco mateřská dovolená byla prodloužena až na 4 roky. V roce 2005 však porodnost začala opět růst.⁸⁵

Ve společnosti od 90. let začal převládat názor, že by matky měly být se svými potomky co nejdéle doma. Jesle tak přestávaly mít pro rodiny význam a byly téměř všude zrušeny. V roce 2011 již nepatřily ke zdravotnickým zařízením (zákonem č. 372/2011 Sb.). Konečně k datu 31.12. 2013 byla ukončena činnost posledních jeslí.⁸⁶

V současné době je možné rodičovskou dovolenou čerpat 2 až 4 roky.⁸⁷ Některé rodiny ale využívají institucionální péči pro děti již v raném dětství. Pro potřebu těchto rodičů začaly vznikat od roku 2016 tzv. mikrojesle, které reagovaly na zrušení jeslí v roce 2013.

⁸³ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

⁸⁴ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

⁸⁵ KROPÁČKOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: Od podzimu do zimy*. Praha: Raabe, [2016]. *Dobrá školka*. ISBN 978-80-7496-270-7.

⁸⁶ KROPÁČKOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: Od podzimu do zimy*. Praha: Raabe, [2016]. *Dobrá školka*. ISBN 978-80-7496-270-7.

⁸⁷ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

Mikrojesle je možné navštěvovat od 6 měsíců do 4 let. Jedná se vždy o malou skupinu maximálně 4 dětí. Mikrojesle spadají pod MPSV.⁸⁸

5.3 Dětská skupina

Dále existuje možnost umístit své potomky do dětských skupin.

Tyto skupiny začaly vznikat v roce 2014. Zákon č. 247/2014 Sb. stanovuje podmínky jejich založení a provozu.⁸⁹ Poskytovatel péče je povinný sepsat s rodiči písemnou smlouvu o poskytování této služby. Pracuje vždy na základě plánu výchovy a péče o dítě, který je rodiči schválen.⁹⁰ Poskytovatelem může být *zaměstnavatel, který zřizuje skupinu pro potřeby svých zaměstnanců, samosprávný celek, nestátní nezisková organizace, vysoká škola, církev a jiné náboženské společnosti, veřejná výzkumná instituce a pečující osoba.*⁹¹

Dětské skupiny patří pod MPSV, jsou to tedy sociální, nikoliv vzdělávací instituce. Stravu dětem nemusí zajišťovat poskytovatel. Bohužel dětské skupiny jsou pro rodiče finančně náročné. Je těžké odhadnout kvalitu dětské skupiny, rodiče se musí spolehnout na reference jiných rodičů.⁹²

Ve skupině může být maximálně dvacet čtyři dětí. Kapacitu určuje poskytovatel dle svých možností, ovšem při splnění hygienických požadavků na prostor a provoz. Dětská skupina slouží dívkám a chlapcům od šesti měsíců do zahájení povinné školní docházky. Pečují o ně pečující osoby. Jedna pečující osoba se může starat maximálně o šest dětí, dvě osoby o sedm až dvanáct dětí a tři osoby o třináct až dvacet čtyři dětí. Šestiměsíční až roční jedinci mohou být ve skupině čtyř dětí.

⁸⁸Mikrojesle: Mikrojesle. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://mikrojesle.mpsv.cz/>

⁸⁹Zákony pro lidi: Sbirka zákonů Zákon č. 247/2014 Sb. [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-247>

⁹⁰SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

⁹¹DĚTSKÁ SKUPINA A LEGISLATIVA. MPSV [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <http://www.dsmpsv.cz/cs/pro-poskytovatele/detska-skupina-a-legislativa>

⁹²SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

Pečující osoba musí mít určitou odbornou způsobilost. Dle § 5 odst. 4 zákona se jedná o vzdělání v oblasti pedagogické, zdravotní, sociální, nebo pečující osobou může být chůva pro děti.

Od 1.7. 2022 jsou však přidány další podmínky odborné specializace v dětských skupinách. Alespoň jedna pečující osoba musí mít kvalifikaci Chůva pro děti v dětské skupině nebo odbornou způsobilost ve zdravotnické oblasti. Pokud jsou ve skupině jedinci starší tří let musí být alespoň jedna pečující osoba kvalifikována v pedagogické oblasti.⁹³

⁹³DĚTSKÁ SKUPINA A LEGISLATIVA. MPSV [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <http://www.dsmpsv.cz/cs/pro-poskytovatele/detska-skupina-a-legislativa>

6 Učitelka mateřské školy

6.1 Osobnost

Pokud se chceme stát učiteli/kami (dále jen učitelkami vzhledem k převaze žen v tomto zaměstnání) v mateřské škole, musíme si uvědomit, že k tomu, abychom byli dobrou pedagožkou, potřebujeme určité povahové a osobnostní rysy. Na kvalitě své osobnosti bychom měli pracovat po celý svůj život. Zde zmíním několik požadavků na osobnost učitelky mateřské školy.

Na kvalitu pedagogické práce má vliv to, zda je vyučující schopná soustavně a cíleně plánovat vzdělávací obsah a vytvořit dětem motivující prostředí a zda je schopná rozlišovat práci dle věku, rozvoje a potřeb jedince a aktuálního naladění skupiny.⁹⁴

Dalším požadavkem je, aby vyučující byla vzdělaná. Kromě středoškolského a vysokoškolského vzdělání, které jí dá potřebné znalosti pro výkon profese, by se učitelka měla vzdělávat i samostatně během života, snažit se udržovat si dostatečné odborné znalosti a všeobecný společenský přehled. Tím, že je vyučující vzdělaná v mnoha oblastech, je schopná dětem pomáhat rozvíjet jejich zájmy a posléze i nadání. Měla by mít dostatečnou odbornou vybavenost v různých oblastech, zejména hudební, pohybové, výtvarné a environmentální.

Aby její práce byla kvalitní, musí mít učitelka znalosti i v tom, jak děti přijímají podněty a jak je dokážou zpracovávat, což úzce souvisí s psychologickým a sociálním vývojem dětí. Vzhledem k dlouhodobé práci s dětmi může být učitelka schopná poznat, zda se jedinec rozvíjí správným způsobem. Ověřuje si, jestli v určitých oblastech příliš nezaostává a jeho vývoj nestagnuje. Dítěti je po tomto zjištění schopná přizpůsobit vhodné prostředí a činnosti.⁹⁵

⁹⁴ PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

⁹⁵ PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

Učitelka by měla mít zájem o svou práci a dělat ji ráda. Důležité jsou pro ni psychologické a sociální dovednosti. Měla by být citlivá, trpělivá, chápající, motivující, empatická, respektující individualitu každého, podporující a klidná. ⁹⁶ Také je důležité, aby byla důsledná a stanovila si jednoduchá pravidla, která jsou pro skupinu srozumitelná. Je třeba si uvědomit, že je dětmi neustále pozorována a vnímána jako dobrý vzor. ⁹⁷

Učitelka by k dětem měla zachovávat individuální přístup a nezapomínat na rozdíly v osobnosti a věku každého dítěte. Měla by umět pružně reagovat na potřeby dané skupiny, vhodně upravovat vzdělávací program a nabízet aktivity a činnosti, které děti přirozeně rozvíjejí. U dvouletých dětí je nutno pamatovat na to, aby je dané činnosti nepřetěžovaly a netrvaly příliš dlouho. ⁹⁸

Pedagožka by měla být schopná průběžné sebereflexe – přemýšlení nad tím, co udělala správně, a co naopak příště zlepšit. Důležitá je schopnost práce v týmu, který umožňuje efektivní spolupráci s kolegyněmi. Učitelka by měla mít dobré komunikační schopnosti, jelikož pracuje ve společnosti svých kolegů, rodičů a především dětí. Aby zvládala stresové situace v mateřské škole, měla by si umět držet odstup (ne emocionální) a věci řešit s nadhledem, neměla by si je brát příliš osobně. ⁹⁹

Existují mateřské školy s věkově homogenním nebo heterogenním uspořádáním dětí ve třídách. U obou typů uspořádání musí vyučující dbát na vhodnou práci s dětmi.

U věkově homogenního uspořádání učitelka důkladně promýšlí skupinovou práci, tak, aby si každé dítě mohlo při práci najít své uplatnění. Uvědomuje si, že i když jsou děti stejně staré, nemůžou být ve všem stejně dobré. Učitelka vždy dává dobrý pozor, aby práce s dětmi nebyla pouze frontální, kde všichni dělají vše stejně a není prostor pro individuální řešení. Nevýhodou věkově homogenních tříd je, že se děti navzájem posilují v chování typickém

⁹⁶ PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

⁹⁷ KROPÁČKOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: Od podzimu do zimy*. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-270-7.

⁹⁸ PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

⁹⁹ SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0.

pro jejich věk, místo toho, aby se mladší učili od starších. Nejviditelnější je to u skupin nejmladších dětí. Vznikají v nich dlouhodobé problémy s adaptací, sebeobsluhou, stolováním, objevuje se větší potřeba kontaktu s dospělým. Tyto aspekty učitelku vyčerpávají a dítě samozřejmě také.

U věkově heterogenních tříd plánuje učitelka obsah vzdělávání tak, aby se mohly do programu zapojit všichni nehledě na jejich věk. Obvykle vkládá důvěru ve starší děti, které jí mohou pomoci s mladšími a také bývají již poměrně samostatné. Její uznání podporuje aktivitu a prosociální chování starších dětí. Pro mladší děti je jednodušší se adaptovat po nástupu do mateřské školy, jelikož mohou být ve věkově heterogenní třídě se svými staršími sourozenci či kamarády. Má na ně také vliv chování starších spolužáků, kteří se již adaptovali a nepláčou při příchodu do mateřské školy. Mladší děti se snaží starším vyrovnat a přirozeně se rozvíjejí, neboť mají možnost pozorovat vyzrálejší komunikaci a hru u starších dětí. Rychleji se rozšiřuje slovní zásoba a schopnost kooperace. Velkou výhodou takto uspořádaných tříd tedy je, že se všichni vzájemně učí.¹⁰⁰

6.2 Kvalifikace pedagogických pracovníků

V České republice je několik možností, jak se stát kvalifikovanou učitelkou v mateřské škole. Práci učitelky může vykonávat osoba, která vystudovala střední pedagogickou školu, vyšší odbornou školu, nebo vysokou školu příslušného zaměření.

V Bílé knize se hovoří o povinném vysokoškolském vzdělání učitelek mateřských škol. Je požadováno *„vzhledem k potřebě zvládat širší spektrum odborných, speciálně pedagogických i sociálních znalostí a dovedností pedagogů v předškolním vzdělávání“*.¹⁰¹

Podrobnější popis kvalifikace nalezneme v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících (k 1. září 2012). Dočteme se, že:

¹⁰⁰ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

¹⁰¹ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. [Praha]: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8, s. 46.

(1) Učitel mateřské školy získává odbornou kvalifikaci

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů mateřské školy,*
- b) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů prvního stupně základní školy nebo vychovatelství nebo pedagogiku volného času nebo studijního oboru pedagogika a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů mateřské školy,*
- c) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů mateřské školy,*
- d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu vychovatelů a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů mateřské školy,*
- e) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů mateřské školy,*
- f) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu vychovatelů a vykonáním jednotlivé zkoušky, která svým obsahem a formou odpovídá zkoušce profilové části maturitní zkoušky z předmětu zaměřeného na pedagogiku předškolního věku.¹⁰²*

Pedagožky se během studia vzdělávají v oblasti psychologie, pedagogiky a vývojové psychologie dětí, není proto nutné jejich vzdělávání rozšiřovat o konkrétní znalosti dvouletých dětí. Je však vhodné, aby se pedagožky dále vzdělávaly během své praxe.

¹⁰² MŠMT. Dokumenty. Aktuální znění zákona o pedagogických pracovnících k 1.září 2012. [online]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>

Například MŠMT již připravilo *Standard vzdělávacího programu pro práci s dětmi méně než tříletými v mateřských školách*.¹⁰³

6.2.1 Chůva

Pokud jsou ve třídách děti mladší tří let, může pro ně mateřská škola zvolit chůvu. Chůva profesní kvalifikaci získá třemi způsoby. Jsou to kurzy: Chůva pro dětské koutky, Chůva do zahájení školní docházky a od roku 2021 je to také Chůva pro děti v dětské skupině. O profesní kvalifikaci chůvy je poměrně velký zájem. Chůva s kvalifikací se může starat o „*děti v dětských skupinách, v zařízení, které je vázanou živností péče o dítě do tří let věku v denním režimu, nebo v lesních mateřských školách na pozici nepedagogických pracovníků*“.¹⁰⁴

Zájemkyně získají potřebné znalosti a dovednosti pro práci s dětmi od jejich narození. Po splnění tzv. autorizované zkoušky profesní kvalifikace získá absolventka Osvědčení o profesní zkoušce. Chůva se u nejmenších dětí podílí na péči a výchově a má v tomto směru více možností k uplatnění než u dvouletých dětí v mateřské škole, kde pedagogické pracovníci (učitelce) pouze pomáhá, neprovádí však přímou pedagogickou činnost.¹⁰⁵

6.3 Spolupráce učitele s rodiči

Je vhodné, aby učitelka a rodiče navázali partnerský vztah. Mezi oběma stranami je důležité vypěstovat vzájemnou důvěru, respekt, porozumění a vstřícnost. Jeden druhému by měl naslouchat, komunikovat a spolupracovat při řešení problémů. Rodiči je dovoleno účastnit se různých programů v mateřské škole a částečně se na dění i podílet. Dokonce se v případě zájmu může účastnit i plánování programu mateřské školy. Učitelka pravidelně informuje matku a otce o jejich dceři či synovi a dění v mateřské škole.

¹⁰³ OLŠÁKOVÁ, Kristýna. Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let.docx. *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/52421/>

¹⁰⁴ Profesní kvalifikace Chůva. MPSV [online]. Praha, 2021, 21.10. 2021 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/profesni-kvalifikace-chuva>

¹⁰⁵ CHŮVA PRO DĚTI DO ZAHÁJENÍ POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY (KURZ + PROFESNÍ ZKOUŠKA). ZŘETEL: Společnost pro vzdělávání [online]. Brno [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.zretel.cz/chuva-pro-deti-do-zahajeni-povinne-skolni-dochazky-kurz>

Pokud nastane jakýkoliv problém, snaží se obě strany nalézt nejlepší možné řešení. Společně hledají postup při výchově i vzdělávání dítěte. Vyučující respektuje přání rodin a snaží se sledovat jejich konkrétní potřeby, vždy jedná taktně a ohleduplně. Nabízí jim poradenství, ale dává dobrý pozor, aby neposkytovala nevyžádané rady. Nezasahuje do soukromí rodin.¹⁰⁶ Úzká spolupráce s rodiči batolat je nutná. Dvouletá batolata totiž ještě nebývají na takové jazykové úrovni, aby sdělila učitelce například své návyky z rodiny.

Je důležité si uvědomit, že rodina je pro dítě nejdůležitější, je to jeho nejpřirozenější prostředí. Mateřská škola se jen snaží vhodně doplnit rodinné prostředí a obohatit jej. Škola by neměla rodinné prostředí nahrazovat.¹⁰⁷

Spolupráce obou stran je vždy přínosná. Pokud se matka nebo otec rozhodne přihlásit do mateřské školy svého potomka, bývá to pro dítě velmi náročný krok, který může být spojen se strachem, zda o ně bude správně postaráno. Někdy mívají rodiče také výčitky svědomí, zda by neměli s dítětem raději zůstat doma alespoň do tří let. Pedagožka by tedy měla mít pochopení pro to, že někteří rodiče mohou být nejistí, nedůvěřiví a starostliví. Jejím úkolem je vytvořit bezpečné a příjemné prostředí, navodit atmosféru jistoty a podpořit rozhodnutí rodičů. Je dobré, aby s nimi neustále komunikovala a trpělivě odpovídala na jejich dotazy.

Kvalita spolupráce s mateřskou školou následně ovlivňuje důvěru k dalším vzdělávacím institucím.¹⁰⁸

¹⁰⁶ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/rvp-pv-zari-2021_novelizace.pdf

¹⁰⁷ KROPÁČKOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: Od podzimu do zimy*. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-270-7.

¹⁰⁸ KROPÁČKOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: Od podzimu do zimy*. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-270-7.

7 Přínosy a rizika vzdělávání dětí mladších tří let v mateřské škole

Pokud mateřská škola, respektive ředitel, přijme dítě mladší tří let, je s tím spjato mnoho přínosů, ale i rizik. Instituce by se měla snažit co nejvíce eliminovat možná nebezpečí. Pozitiva a negativa se netýkají jen dětí, ale také jejich rodin a mateřských škol.

7.1 Přínosy umístění dětí dvouletých pro dítě

Hlavním přínosem bývá vzdělávání, protože mateřská škola pracuje dle školního vzdělávacího programu, který zajišťuje, že nebude vynechána žádná důležitá oblast rozvoje dítěte. Vzdělávání a výchovu zajišťují odborní pedagogičtí pracovníci pomocí vhodných didaktických pomůcek. Batole má možnost daleko více objevovat a dělat činnosti, které jsou v domácím prostředí málo realizované.

Velkou výhodou pro dítě je také možnost být se svými vrstevníky a nabývat tak sociální zkušenosti a vhodné dovednosti. Děti se díky mateřské škole začínají více osamostatňovat. V mateřské škole nejsou jediní a nemůžou se tak stále spoléhat na pomoc od učitelky stejným způsobem, jako spoléhají na pomoc své matky. Naučí se samy oblékat, obouvat a jíst. Pravidelnost a stálost prostředí, která je v mateřské škole zajištěna, je také velmi prospěšná.¹⁰⁹

7.2 Přínosy umístění dětí dvouletých pro rodinu

Mateřská škola je pro rodiče jistotou. Vědí, že dítě mohou do školy odvádět pravidelně každý všední den. V případě jiného typu hlídání může nastat situace, kdy hlídající osoba například onemocní nebo zruší domluvu ze dne na den.

Další výhodou je kvalitní péče a prostředí. V mateřské škole je zajištěno vhodné a pravidelné stravování. Jídlo je pestré a zdravé a je zajištěn příjem dostatečného množství tekutin. Rodičům, kteří nezajišťují správnou stravu, tak může jít škola dobrým příkladem.

¹⁰⁹ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

Rodina má možnost se obrátit na pedagožky ve chvílích, kdy potřebuje poradit s výchovou, vzděláváním či vývojem. Učitelka by měla vždy ochotně poradit, případně rodinu navést na odbornou pomoc.¹¹⁰

7.3 Rizika umístění dětí dvouletých pro dítě

Častým rizikem je, že batole nemusí být ještě dostatečně zralé na předškolní zařízení. Pouze věkem se však zralost nedá určit, vývoj každého dítěte je individuální. Rodiče by vždy měli mít v záloze možnosti, co dělat v případě, že jejich potomek nebude ještě schopen zvládat pobyt v mateřské škole.

Dalším rizikem bývá špatná adaptace. Pokud není dítěti poskytnut dostatečný čas na zvykání si na nové prostředí, může to pro něj mít dlouhodobé následky.

Konečně je nebezpečím také přetížení dítěte. Mnoho rodičů se potýká s problémem, že nemají možnost získat zkrácený úvazek v práci či pracovat z domova. Děti pak zůstávají nepřiměřeně dlouho v mateřských školách, což vede k velkému stýskání. Celodenní zapojení do kolektivu starších může být pro dvouleté dítě příliš velkou zátěží.¹¹¹

7.4 Rizika umístění dětí dvouletých pro rodinu

Rizikem pro rodinu a batole bývá vyšší nemocnost, obzvláště pak v takto raném období. Čím dříve nastoupí dítě do kolektivu, tím je riziko časté nemocnosti vyšší. Imunita ještě nebývá dostatečně rozvinutá.¹¹² S nemocnostmi jsou spjaty i úrazy. V batolecím věku jsou kvůli neúplnému fyzickému vývoji velmi časté pády. Vzhledem k tomu, že batole má daleko větší a těžší hlavu k poměru svého těla než předškolák, existuje větší riziko jejího poranění. V tomto věku batolata při objevování svého okolí ráda lezou do výšek, ze kterých však kvůli

¹¹⁰ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

¹¹¹ SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

¹¹² SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

vlastní nestabilitě často spadnou.¹¹³ Rodiče pak s nimi musí být doma a častější dětská nemocnost má pak negativní vliv i na jejich zaměstnání.

Po nástupu do mateřské školy se stává, že dítě zpočátku přilne k jedné osobě. Bývá to většinou jedna z paní učitelek. Pro něho je to přirozená reakce, pro matku a otce to však může být velmi nepříjemné. Někdy se cítí ohroženi a začnou žárlit. Mají strach, že se od nich jejich syn nebo dcera odpoutá.¹¹⁴

¹¹³KLÍMA, Jiří. *Pediatric pro nelékařské zdravotnické obory*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5014-9.

¹¹⁴SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

Praktická část

8 Cíle

V praktické části jsou stanoveny dva cíle:

- 1) Zjistit, ve kterých oblastech se dvouleté děti po nástupu do mateřské školy proměňují a jak.
- 2) Zjistit, zda jsou změny z pohledu učitelů a rodičů převážně pozitivní či negativní.

9 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky (dále jen VO) se vztahují k jednotlivým cílům.

K prvnímu cíli jsou stanoveny dvě otázky:

VO 1: Ve které oblasti a v čem konkrétně se dvouleté dítě proměňuje v mateřské škole nejčastěji?

VO 2: Jakým způsobem se daná změna projevuje?

K druhému cíli se vztahují tři výzkumné otázky, patřící učitelům a rodičům.

VO 3: V čem se dítě proměnilo pozitivním směrem?

VO 4: V čem se dítě proměnilo negativním směrem?

VO 5: Převládá spíše pozitivní či negativní změna?

10 Výzkumné metody

Po stanovení cílů a VO byly zvoleny dvě metody sběru dat – dotazníkové šetření a pozorování dvouletých dětí v mateřské škole.

Dotazníkové šetření sestávalo ze dvou dotazníků. Jednoho pro rodiče dvouletých dětí a druhého pro jejich učitele. Respondentům obou skupin byly zaslány elektronickou formou.

Dle Vágnerové je dotazník podobný rozhovoru, ale otázky jsou vytištěny a odpovědi jsou sbírány písemnou formou. Jeho výhody jsou např. rychlost sběru dat a možnost získat více

respondentů. Dotazníky mají i nevýhody, například nevhodné a omezené položení dotazu s malou možností výběru odpovědí.¹¹⁵

Druhou metodou bylo pozorování. Zkoumala jsem dvouleté děti, které docházely do mateřské školy v Praze (vzhledem k tomu, abych zachovala anonymitu mateřské školy a dětí, nebudu je blíže specifikovat), v průběhu pěti měsíců. Pozorování bylo zúčastněné, jelikož v mateřské škole pracuji.

Pozorování umožňuje sledovat přirozené projevy chování dané skupiny v obvyklých podmínkách. Nevýhodou je dlouhodobější sběr dat. Dále to, že na danou skupinu působí různé faktory, které ovlivňují její projevy chování, a tak výsledky nemusí být zcela přesné.¹¹⁶

11 Vlastní výzkumné šetření

Pro realizaci výzkumného šetření dvouletých dětí v mateřské škole jsem oslovila soukromou mateřskou školu, ve které pracuji. Nachází se v centru Prahy. Má pouze jednu třídu, ve které jsou tři paní učitelky. Dále jsem pak kvůli dotazníku pro učitele oslovila i jiné mateřské školy v Praze.

11.1 Seznámení se s mateřskou školou

Mateřská škola má jednu, věkově heterogenně uspořádanou třídu. Do třídy je zapsáno 24 dětí (8 chlapců, 16 dívek) od 2 do 6 let. Dvouletých je 8.

Mateřská škola je otevřená od 8:00 do 17:00. Nejpozději děti přicházejí v 9:00. Do 9 hodin mají volnou hru. Po příchodu všech sedíme v komunitním kruhu, ve kterém si spolu povídáme. Následuje svačina a řízená činnost (výtvarná, hudební, tělovýchovná...). Ven jdou děti na zahradu, která je u mateřské školy, případně do blízkého okolí. Po obědě chodí někteří domů, ostatní odpočívají, či spí. Ti, kteří nespí, si po odpočinku mohou jít hrát,

¹¹⁵ VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. Vývojová psychologie pro obor Speciální pedagogika předškolního věku. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-213-5

¹¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. Vývojová psychologie pro obor Speciální pedagogika předškolního věku. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-213-5

s předškoláky se dělají různé pracovní listy a příprava na školu. Od 15 hodin mohou děti odcházet domů.

Prostor mateřské školy je rozdělen do dvou místností. V jedné třídě jsou umístěny stolečky a židle. Zde se svačí a obědvá, nebo tvoří. Druhá třída je prostornější, probíhá tu komunitní kruh, hudební a pohybové činnosti. Zde se také spí na rozkládacích lehátkách. Pro ty, kteří jen odpočívají, je zde koutek s knihovnou. Pomůcky a hračky jsou umístěny ve skříních, podél zdí. V mateřské škole je dále šatna a umývárny pro učitelky a děti.

11.2 Dotazník

Dotazníky byly vytvořeny skrze Formulář Google a poslány rodičům a učitelkám mateřských škol.

Dotazník pro učitele vyplnilo 26 respondentů. V dotazníku bylo položeno celkem 9 otázek a měl dvě části. První se zaměřovala na změny u dvouletých dětí, druhá na porovnávání dvouletých a tříletých jedinců. Většina otázek byla s navrženými odpověďmi, kde respondenti vybírali odpověď. Odpovědi mohlo být více, maximálně však 3, aby se mohl dotazník jednoznačněji vyhodnotit. Několik dotazů bylo uzavřených s možností odpovědi ano/ne. Znění dotazníku pro učitele je v příloze č. 1.

Na druhý dotazník, který byl pro rodiče, odpovědělo 20 dotazovaných z několika mateřských škol v Praze. Vybrané mateřské školy mají velký počet dvouletých dětí. Dotazník obsahoval celkem 16 otázek a měl 3 části. V první části byly otázky s navrženými odpověďmi s možností výběru více odpovědí (opět maximálně 3 – ze stejného důvodu, jako u dotazníku pro učitele). V druhé části rodiče hodnotili na škále od 1 do 4 oblastí vývoje a pod každou škálu odpovídali vlastními slovy, na čem změny pozorují. Ve třetí části vybírali různé odpovědi. Ve třetí části se opět objevily otázky s více správnými odpověďmi, ale dále také uzavřené otázky s odpovědi ano/ne a otázky otevřené, na které rodiče odpovídali vlastními slovy. Znění dotazníku pro rodiče se nachází v příloze č. 2.

Některé otázky s navrženými odpověďmi byly podobné u obou dotazníků, většina se však lišila.

11.2.1 Shrnutí výsledků dotazníku pro učitelky

Otázky	Odpovědi
1. Co vnímáte jako největší úskalí při přijímání dvouletých dětí do MŠ?	a) <i>Je náročné přizpůsobit prostředí a vybavení pro dvouleté děti:</i> 3% b) <i>Je náročné přizpůsobit vzdělávací program MŠ pro takto malé děti:</i> 9% c) <i>Nezvládnutí hygieny (nutnost přebalování):</i> 42,3% d) <i>Nesamostatnost (v hygienických návycích, v oblékání):</i> 61,5% e) <i>Složitá a dlouho trvající adaptace (pláč, vztekání, protesty):</i> 69,2% f) <i>Pro časovou náročnost individuální péče o dvouleté dítě, není dostatek času věnovat se ostatním:</i> 57,7% g) <i>Problémy komunikace zapříčiněné nízkými řečovými dovednostmi:</i> 53,8% h) <i>Jiné:</i> 7,6 %
2. Co vnímáte naopak jako největší přínos pobytu pro dvouleté dítě v MŠ?	a) <i>Nové kontakty a pobyt s vrstevníky:</i> 26,9% b) <i>Děti získají nové znalosti:</i> 30,8% <i>Dřívější osamostatnění:</i> 61,5% c) <i>Zajištění pravidelného režimu:</i> 38,5% d) <i>Zajištění kvalitní, zdravé a pestré stravy:</i> 15,4%

	e) <i>V rámci heterogenního uspořádání tříd se mladší děti učí od starších: 53,8%</i> f) <i>Jiné: 11,4 %</i>
3. Pozorujete po nějaké době u dvouletého dítěte v MŠ změnu?	a) <i>Ano, pozitivní 84,6%</i> b) <i>Ano, negativní 11,5%</i> c) <i>Ne, nepozoruji změnu 3,9 %</i>
4. Pozorované pozitivní změny:	a) <i>Dítě je samostatnější: 64%</i> b) <i>Dítě více komunikuje s vrstevníky a vyhledává je: 40%</i> c) <i>Rozšířila se jeho slovní zásoba: 48%</i> d) <i>Dítě je trpělivější, ohleduplnější k okolí: 8%</i> e) <i>U dítěte se zlepšily hygienické návyky (mytí rukou, použití toalety): 32%</i> f) <i>Nenastala žádná pozitivní změna: 0%</i> g) <i>Zapojuje se do programu v MŠ: 56%</i> h) <i>Více komunikuje s učitelkou/učitelem: 36%</i> i) <i>Jiné: 4 %</i>
5. Pozorované negativní změny:	a) <i>Je méně samostatné, samo se vůbec neobléká: 10,5%</i> b) <i>Zhoršuje se v hygienických návycích (např. pleny musí mít opět i přes den): 4%</i> c) <i>Nemá zájem o zapojení do programu v MŠ: 26,3%</i>

	d) <i>Některé děti jsou stydlivější, uzavírají se do sebe, méně komunikují se spolužáky: 0%</i> e) <i>Odmítá komunikovat s učitelkou/učitelem: 5,3%</i> f) <i>Častější pláč: 36,8%</i> g) <i>Jiné: 31 %</i>
6. Bývají dvouleté děti ve Vaší MŠ častěji nemocné než tříleté?	a) <i>Ano: 50%</i> b) <i>Ne: 50 %</i>
7. Pozorujete rozdíl v adaptaci na nové prostředí mezi dvouletými a tříletými dětmi?	a) <i>Ano: 73,1%</i> b) <i>Ne: 26,9 %</i>
8. Pokud pozorujete rozdíl v adaptaci dvouletých dětí, jak se projevuje tento rozdíl?	a) <i>Déle pláče po odchodu rodičů: 46,2%</i> b) <i>Větší vztek: 11,5%</i> c) <i>Každodenní dlouhé utěšování: 42,3%</i> d) <i>Dítě si nehraje, nechce se zapojovat do programu: 38,5%</i> e) <i>Během dne dítě častěji pláče a stýská se mu: 53,8%</i> f) <i>Dítě spíš čeká na příchod rodiče během pobytu v MŠ: 26,9%</i> g) <i>Nepozoruji: 19,2%</i> h) <i>Jiné: 3,8 %</i>
9. Myslíte si, že je vhodné umístit dvouleté dítě do MŠ?	a) <i>Ano: 0%</i> b) <i>Ano, ale jen za určitých podmínek (méně dětí ve skupině, více pedagogů pro danou skupinu dětí, chuťva, kratší pobyt...): 61,5%</i>

	c) Ne: 38,5 %

Tabulka 1: Shrnutí výsledků dotazníku pro učitelky

11.2.2 Vyhodnocení dotazníku pro učitele z celkového počtu 26 respondentů:

1. *Co vnímáte jako největší úskalí při přijímání dvouletých dětí do MŠ?*

Učitelky považují za největší úskalí především složitou a dlouhotrvající adaptaci dětí (18 odpovědí), ale také nesamostatnost (16 odpovědí) byla velmi častá odpověď. Myšleno ještě předtím, než se po určité době docházení do MŠ začnou osamostatňovat.

2. *Co vnímáte naopak jako největší přínos pobytu pro dvouleté dítě v MŠ?*

Za největší přínos pro dvouleté děti z pohledu učitelek bylo označeno dřívější osamostatnění (16 odpovědí).

3. *Pozorujete po nějaké době u dvouletého dítěte v MŠ změnu?*

Respondentky pozorovaly změnu, především pozitivní (22 odpovědí), negativní změny pozorovaly tři respondentky a dvě odpověděly, že nepozorují žádnou změnu.

4. *Pozorované pozitivní změny:*

Na tuto otázku odpovědělo 25 učitelek z 26. Nejvíce si všímají toho, že je dítě samostatnější (16 odpovědí), zapojuje se do programu mateřské školy (15 odpovědí) a více komunikuje a hraje si se spolužáky (14 odpovědí).

5. *Pozorované negativní změny:*

19 respondentek uvedlo pozorovanou negativní změnu. Jednou z odpovědí byl častější pláč (7 odpovědí), dále pak, že se dítě přestává zapojovat do programu v mateřské škole (5 odpovědí), zhoršuje se v hygienických návycích (4 odpovědí). Na zbylé otázky odpovídaly učitelky velmi podobně (1-2 odpovědi).

6. *Bývají dvouleté děti ve Vaší MŠ častěji nemocné než tříleté?*

Na tuto otázku odpovědělo třináct lidí ano a třináct ne. Odpovědi byly tedy vyrovnané, učitelé neviděli příčinu ve věkovém rozdílu.

7. *Pozorujete rozdíl v adaptaci na nové prostředí mezi dvouletými a tříletými dětmi?*

19 učitelek odpovědělo, že pozoruje rozdíl v adaptaci mezi dvouletými a tříletými dětmi. Zbytek (7) odpověděl, že nepozoruje změny.

8. *Pokud pozorujete rozdíl v adaptaci dvouletých dětí, jak se projevuje tento rozdíl?*

14 respondentů uvedlo, jako projev rozdílu častější pláč během dne a stýskání. Další frekventovanou odpovědí byl opět častější pláč, ale po odchodu rodičů (12 odpovědí) a jako třetí odpověď bylo uváděno každodenní dlouhé utěšování (11 odpovědí). Mnoho učitelek také uvedlo, že si dítě nehraje a nechce se zapojit do programu mateřské školy (10 odpovědí).

9. *Myslíte si, že je vhodné umístit dvouleté dítě do MŠ?*

Žádná z respondentek neuvedla jako odpověď bezpodmínečné ano. Většina (16 odpovědí) uvedla sice ano, ale jen za určitých podmínek – například méně dětí ve skupině, více pedagogů na jednu skupinu dětí a asistence chůvy. Deset respondentek uvedlo, že je umístění dvouletých jedinců do mateřské školy nevhodné.

11.2.3 Shrnutí výsledků dotazníku pro rodiče

Otázky	Odpovědi
1. V čem vnímáte pozitivní změnu u Vašeho dítěte od nástupu do MŠ?	a) <i>Dítě je samostatnější: 55%</i> b) <i>Dítě více komunikuje s vrstevníky a vyhledává je: 30%</i> c) <i>Rozšířila se jeho slovní zásoba: 30%</i> d) <i>Dítě je trpělivější, ohleduplnější k okolí: 0%</i> e) <i>U dítěte se zlepšily hygienické návyky (mytí rukou, použití toalety): 25%</i> f) <i>Nenastala žádná pozitivní změna: 10%</i> g) <i>Jiné: 25 %</i>
2. V čem vnímáte negativní změnu u Vašeho dítěte od nástupu do MŠ?	a) <i>Dítě je stydlivější, nevyhledává kontakt s ostatními vrstevníky: 0%</i> b) <i>Je často dlouhodoběji unavené: 10%</i> c) <i>Je častěji neklidné, ve stresu, častěji pláče: 0%</i> d) <i>Již den před návštěvou MŠ se ujišťuje, že tam nemusí jít: 10%</i> e) <i>Úzkost – dítě si Vás více hlídá a kontroluje Vaši přítomnost: 0%</i> f) <i>Častěji nemocné: 85%</i> g) <i>Nenastala žádná negativní změna: 5%</i> h) <i>Jiné: 10 %</i>

3. Před odchodem do mateřské školy, na cestě:	a) <i>Dítě se do MŠ těší, vypadá spokojeně: 55%</i> b) <i>Dítě od rána pláče, odmítá odejít z domova: 5%</i> c) <i>Dítě se vzteká, bojuje: 0%</i> d) <i>Neutrální postoj – nijak neprojevuje radost ani smutek: 20%</i> e) <i>Zdržuje odchod, nespolupracuje: 10%</i> f) <i>Dítě je tiché jakoby zakřiknuté: 5%</i> g) <i>Jiné: 5 %</i>
4. Po příchodu z MŠ:	a) <i>Dítě je veselé, plné energie: 50%</i> b) <i>Dítě je smutné, nemluvné: 0%</i> c) <i>Dítě je unavené: 10%</i> d) <i>Dítě je více mazlivé, nechce se od Vás vzdálit: 25%</i> e) <i>Dítě se na Vás zlobí, že jste ho odvedli do mateřské školy: 5%</i> f) <i>Jiné: 10 %</i>
5. Hygiena (používání plen)	a) <i>Díky MŠ dítě přestalo nosit plenu rychleji, kdyby nenastoupilo do MŠ, pravděpodobně na dítě ještě nespěcháme: 20%</i> b) <i>Dítě jsme plánovali/ plánujeme odnaučit dle našeho rozhodnutí, MŠ nemá na toto žádný vliv: 35%</i> c) <i>Dítě již zvládalo být bez plen před nástupem do MŠ, po nástupu se vyskytují častější nehody: 20%</i>

	d) Doma je bez plen, ale do MŠ ještě raději nosí: 0% e) Případné upřesnění, jiné: 25 %
6. Samostatnost (Má vliv mateřská škola na tuto oblast?) (Otázky 6-10 hodnocení na škále, stejné) 1- v této oblasti se dítě od nástupu vyvíjí nad očekávání rychle, MŠ má jednoznačně pozitivní vliv 2- v této oblasti se rozvíjí, pozorujeme zlepšení, pravděpodobně v tomto MŠ pomáhá 3- mateřská škola na rozvoj nemá velký vliv v této oblasti, kdyby dítě do mateřské školy nechodilo, vše by zvládalo pravděpodobně na stejné úrovni 4- Od nástupu se dítě v této oblasti nevyvíjí, spíše regrese, mateřská škola má negativní vliv	1: 20% 2: 40% 3: 35% 4: 5%
Na čem to pozorujete?	<i>Oblékání (5), obouvání (4), rychlejší odchod z domova (1), úklid (1, mytí rukou (2), vše již uměla (1),</i>
7. Socializace (Má vliv mateřská škola na tuto oblast?) Hodnocení na škále – viz otázka číslo 6)	1: 30% 2: 35% 3: 25% 4: 10 %

Na čem to pozorujete?	<i>Stále stejné (2), chodí za ostatními dětmi (1), pozorný (1), nápomocný (1), více komunikuje s námi (1)</i>
8. Hra (Má vliv mateřská škola na tuto oblast? Hodnocení na škále – viz otázka číslo 6)	<i>1: 10% 2: 30% 3: 55% 4: 5 %</i>
Na čem to pozorujete?	<i>Delší soustředění (2), trpělivost (1), vyhledává ke hře kamarády (1), nemá vliv (2)</i>
9. Pohybové dovednosti (Má vliv mateřská škola na tuto oblast? Hodnocení na škále – viz otázka číslo 6)	<i>1: 35% 2: 20% 3: 35 % 4: 10%</i>
Na čem to pozorujete?	<i>Tanec (2), cviky (1), lepší běh a chůze (1), obratnější (1), vytrvalejší (1)</i>
10. Řečové dovednosti (Má vliv mateřská škola na tuto oblast? Hodnocení na škále – viz otázka číslo 6)	<i>1: 50% 2: 15% 3: 25% 4: 10 %</i>
Na čem to pozorujete?	<i>Nemá vliv (1), zhoršení řeči (1), nemluví (1), ovlivněno vývojevou dysfázií (1), anglická slova (1), nové básničky, říkanky, písničky, slova (3)</i>
11. Co pozitivního vnímáte na tom, že vaše dítě nastoupilo do MŠ:	<i>Komunikuje, kolektiv (4), samostatnost (5), slovní zásoba (3), naučí se být bez</i>

(17 odpovědí)	<i>rodičů, spokojenost dítěte, nové podněty (3), program a režim (3), hlídání dítěte (1), rozvoj (1), možnost chodit do práce (1), vše (1),</i>
12. Co negativního vnímáte na tom, že vaše dítě nastoupilo do MŠ: (17 odpovědí)	<i>Nemoc (6), pláč (3), vstávání (2), špatné chování (2), nic (1), finance (1), stále nosí pleny (1), není to, co dříve jedl (1)</i>
13. Měli jste nějaké obavy nebo očekávání před nástupem Vašeho dvouletého dítěte do MŠ?	<i>a) Dítě se neadaptuje, bude úzkostlivé: 30%</i> <i>b) Vyšší nemocnost: 70%</i> <i>c) Nenajde si kamarády: 10%</i> <i>d) Nebude se mu ve mateřské škole líbit: 60%</i> <i>e) Nebude mít nejlepší možnou péči: 10%</i> <i>f) Jiné: 5 %</i>
14. Naplnila se některá z obav?	<i>Ano: 75%</i> <i>Ne: 25 %</i>
Pokud ano, která? (14 odpovědí)	<i>Nemoc (13), nelíbí se mu tam (1), netěší se (1), nemá kamarády (1), pláč (1)</i>
15. Vaše Očekávání	<i>a) Dítě bude mít nové kamarády: 45%</i> <i>b) Odborné vzdělání pedagogů, nové podněty: 55%</i> <i>c) Urychlí se rozvoj řeči: 40%</i> <i>d) Naučí se nové věci, která se doma nemá možnost naučit: 90%</i> <i>e) Bude samostatnější: 50%</i>

	<i>f) Jiné: 5 %</i>
16. Naplnilo se některé z očekávání?	<i>Ano: 85%</i> <i>Ne: 15 %</i>
Pokud ano, které? (16 odpovědí)	<i>Rozvoj řeči (6), nové podněty (3), naučí se nové věci (3), samostatnost (3), vše (6), hra s více dětmi (1)</i>

Tabulka 2: Shrnutí výsledků dotazníku pro rodiče

11.2.4 Vyhodnocení dotazníku pro rodiče z celkového počtu 20 respondentů:

*1. V čem vnímáte **pozitivní** změnu u Vašeho dítěte od nástupu do MŠ?*

Rodiče vnímají především pozitivní změnu v oblasti samostatnosti dětí (11 odpovědí), v komunikaci s vrstevníky (6 odpovědí) a ve zlepšení slovní zásoby (6 odpovědí). Méně často rodiče uváděli, že se u dítěte zlepšily hygienické návyky, zpěv, tanec, rozvoj pohybu, kreslení.

*2. V čem vnímáte **negativní** změnu u Vašeho dítěte od nástupu do MŠ?*

Jednoznačně nejčastěji vnímaná negativní změna u dětí je jejich vyšší nemocnost (17 odpovědí). Ostatní možnosti, jako je únava či ujišťování se dětí, zda další den do mateřské školy již nemusí, uvedli vždy dva rodiče. Ale úzkost, stydlivost, neklid, stres a častější pláč nezaznamenal nikdo.

3. Před odchodem do mateřské školy, na cestě:

Dítě se nejčastěji do MŠ těší a bývá spokojené podle rodičů (11 odpovědí), má k mateřské škole neutrální postoj (4 odpovědi) a zdržuje odchod a nespolupracuje (2 odpovědi).

4. Po příchodu z MŠ:

Dítě je veselé a plné energie (10 odpovědí), a/nebo mazlivé a nechce se od svých rodičů vzdálit (5 odpovědí). Někteří rodiče také pozorují u svých dětí únavu (2 odpovědi).

5. Hygiena (používání plén)

Sedm dotazovaných rodičů uvedlo, že dítě plánovalo/plánuje odnaučit nošení plén, ale mateřská škola na toto nemá žádný vliv, čtyři dotazovaní tvrdí, že díky

mateřské škole přestal jejich syn či dcera nosit plenu dříve, a čtyři uvedli, že jejich děti již zvládali být bez plen, ale po nástupu do mateřské školy se začaly vyskytovat častější nehody. Jeden z rodičů uvedl, že jejich dítě doma plenu nenosí, ale do mateřské školy ano.

6. *Samostatnost:*

Osm rodičů odpovědělo, že v oblasti samostatnosti se dítě rozvíjí a pravděpodobně jim v tomto mateřská škola pomáhá, že mateřská škola nemá velký vliv na rozvoj, čtyři, že má jednoznačně pozitivní vliv a 1 uvádí spíše regresí.

Na čem to pozorujete?

Tuto oblast pozorují na snaze samostatně se oblékat a obouvat, rychlejším odchodu z domova, úklidu, mytí rukou. Jeden odpovídající uvedl, že dcera již vše uměla, a tak na samostatnost vliv mateřská škola nemá.

7. *Socializace:*

Nejvíce respondentů (7) odpovědělo, že v socializaci mateřská škola nejspíše pomáhá, šest, že má jednoznačně pozitivní vliv, pět, že velký vliv nemá a dva respondenti u svých dětí pozorovali, že se od nástupu v této oblasti nevyvíjely, spíše vykazovaly regresí.

Na čem to pozorujete?

Rodiče socializování svého dítěte pozorují v jeho každodenním chování, například, že chodí za ostatními kamarády, je pozorné, nápomocné a více komunikuje s okolím.

8. *Hra:*

Jedenáct odpovídajících uvedlo, že na rozvoj hry nemá mateřská škola velký vliv, šest tvrdí, že pravděpodobně pomáhá, dva se domnívají, že má velký vliv a jeden rodič spíše pozoroval regresí.

Na čem to pozorujete?

Na rozvoj v oblasti hry usuzovali respondenti podle toho, že se dítě déle soustředí, je trpělivější a vyhledává ke hře kamarády.

9. *Pohybové dovednosti:*

U této otázky stejný počet respondentů dvě zcela protichůdné odpovědi. Sedm respondentů si myslí, že na pohybové dovednosti dítěte mateřská škola nemá velký

vliv, dalších sedm se naopak domnívá, že velký vliv má. Další čtyři respondenti pak uvedli, že pravděpodobně vliv má a dva, že má spíše negativní vliv.

Na čem to pozorujete?

Většina respondentů pozorovala u dětí zlepšení v běhu a chůzi, zlepšení obratnosti, tanečních dovedností, častější cvičení a nárůst vytrvalosti – děti ujdou větší vzdálenost.

10. Řečové dovednosti

Na vývoj řeči má velký vliv mateřská škola dle deseti odpovídajících. Pět rodičů tvrdí, že velký vliv nemá, tři, že pravděpodobně vliv má a dva rodiče si myslí, že má negativní vliv.

Na čem to pozorujete?

V negativním smyslu někteří z odpovídajících uvedli zhoršení řeči, či dokonce, že dítě přestalo mluvit úplně. V pozitivním smyslu pozorovali respondenti změnu v tom, že dítě říká nová česká a anglická slova, nové básničky a říkanky a zpívá písničky.

11. Co pozitivního vnímáte na tom, že vaše dítě nastoupilo do MŠ:

Celkem odpovědělo sedmnáct dotazovaných a odpovědi byly rozmanité. Rodiče uvádějí, že dítě více komunikuje, zapojuje se do kolektivu (4 odpovědi), je samostatné (5 odpovědi), zlepšuje se slovní zásoba (3 odpovědi), naučí se být bez rodičů, je spokojené, má nové podněty (3 odpovědi), zajímavý program a režim (3 odpovědi). Jeden z rodičů dokonce uvedl všechny výše zmíněné pozitivní změny. Z hlediska vlastního života rodiče ocenili, že mají hlídání a mohou nastoupit do práce.

12. Co negativního vnímáte na tom, že vaše dítě nastoupilo do MŠ:

Nejčastější odpovědí byla častá nemocnost (6 odpovědi), pak následoval pláč (3 odpovědi), brzké vstávání (2 odpovědi) a špatné chování (2 odpovědi). Další rodič uvedl, že jeho dítě po nástupu do mateřské školy stále nosí pleny a nejí to, co dříve jedlo. Jeden z rodičů uvedl, že za negativní důsledek nástupu do MŠ považuje vlastní finanční situaci, jelikož mateřská škola jeho dítěte je soukromá a velmi drahá. Odpovědí bylo celkem sedmnáct.

13. *Měli jste nějaké obavy nebo očekávání před nástupem Vašeho dvouletého dítěte do MŠ?*

Největší obavy měli rodiče z toho, že bude jejich dítě více nemocné (14 odpovědí), následovala odpověď, že se mu v mateřské škole nebude líbit (12 odpovědí) a jako třetí nejčastější obavu rodiče uvádí, že se dítě neadaptuje a bude úzkostlivé (6 odpovědí).

14. *Naplnila se některá z obav?*

Patnáct rodičů odpovědělo na tuto otázku ano, pět ne.

Pokud ano, která?

Většina z odpovědí (třináct) byla nemoc; jedna odpověď pak zněla, že se dítěti v mateřské škole nelíbilo.

15. *Vaše očekávání:*

Osmnáct respondentů očekávalo, že se jejich dítě naučí nové věci, které se doma nemá možnosti naučit. Jedenáct doufalo v to, že pedagogové v mateřské škole mají odborné vzdělání a jejich potomek bude obklopen podnětným prostředím. Dalším častým očekáváním byla samostatnost (deset odpovědí), noví kamarádi (devět odpovědí) a urychlení rozvoje řeči (osm odpovědí).

16. *Naplnilo se některé z očekávání?*

Sedmnáct rodičů odpovědělo, že se očekávání naplnilo; tři, že ne.

Pokud ano, které?

Rodiče nejčastěji uváděli, že se naplnila všechna očekávání a že se urychlil rozvoj řeči (šest odpovědí). Dále pak, že se naučili nové věci, získali kvalitní podněty a naučili se samostatnosti (tři odpovědi). Jeden rodič odpověděl, že si dítě našlo více kamarádů.

11.3 Pozorování

Pozorování dvouletých dětí v mateřské škole probíhalo pět měsíců – od začátku října do konce února. Do třídy docházelo sedm dvouletých – tři dívky a čtyři chlapci. Všechny děti nastoupily v září do mateřské školy, žádné nechodilo dříve ani do dětské skupiny, ani do jiné mateřské školy. Jedna dívka odešla na konci ledna, a proto byla pozorována pouze k datu svého odchodu.

Výsledky pozorování změn byly zaznamenávány do pozorovacího archu (viz příloha č. 3) vždy každý lichý týden v měsíci, nejčastěji ve středu. V tento den bylo obvykle nejvíce batolat v mateřské škole. Do archu byly výsledky zaznamenávány dvakrát, jednou v první hodině od příchodu do školy a po druhé kolem páté hodiny od příchodu, tedy těsně po obědě, aby byli přítomni i ti, kteří ve škole nezůstávali déle.

Pozorování se zaměřovalo na mnoho oblastí možných změn. Těmito oblastmi byli interakce, komunikace, rozloučení s rodiči a odloučení od nich, samostatnost, nošení pleny či nikoli, podíl na aktivitách (rozlišeny na hudební, výtvarné a pohybové), hraní si (samostatné i s ostatními), jemná motorika, četnost pláče a konečně spolupráce.

Do archu byla zapisována čísla od 0 do 3, písmenem X a A, či A – Č. Dále byla vytvořena samostatná tabulka, kam byla jednou týdně zaznamenávána nemocnost dívek a chlapců. Ta obsahovala symboly Z, N a V. Jednotlivé děti jsou v práci i příloze označení pomocí D/CH + číslo za účelem zachování anonymity. Vzhledem k tomu, že tématem mé práce je, jak se proměňují dvou až tříleté děti od nástupu do mateřské školy, budu vždy jednotlivé dítě vyhodnocovat postupně, v každém sledovaném jevu, během každého měsíce.

Vysvětlení všech použitých symbolů je v tabulce níže.

0	dítě se neúčastní (aktivity, spolupráce), případně se nevyskytuje daný pozorovaný jev (komunikace, interakce, pláč, nošení plen).
1	dítě se účastní, ale nezvládá, případně má velké problémy, jedná se o spíše první snahy
2	dítě spolupracuje, zvládá s dopomocí
3	vše je již bez problému, zvládá samostatně
x	znamená, že v den či týden pozorování chybělo
A	ano
A – č	ano – často (častěji než 3x během dopoledne), tento záznam se vyskytoval u pláče.
D	dívky
CH	chlapci
Z	zdravý
N	nemocný
V	volno, prázdniny

Tabulka 3: symboly pro vyplnění pozorovacích archů.

Dívka 1 (D1)

D1 bylo při nástupu dva roky a pět měsíců.

V tabulce z října si můžeme povšimnout, že **rozloučení a odloučení** od rodičů ještě nezvládala. Je hodnocena číslem 1. **Pláč** se však u problémové adaptace nevyskytoval, spíš vztek. Dívka se vždy velmi zlobila, že ji ve škole nechávají. Ve všech oblastech byla velmi rozvinutá, **spolupracovala** výborně a do **aktivit** se zapojovala s občasnou dopomocí. Měla velmi rozvinutou **slovní zásobu**. V mateřské škole však nosila **pleny** a při **oblékání** potřebovala kompletní pomoc.

Během listopadu bylo stále rozloučení s rodiči problémové, avšak odloučení už zvládala výborně. V ostatních oblastech se nijak výrazně neproměňovala.

V prosinci se zlepšila interakce s učitelkami. S ostatními dětmi D1 nechtěla po příchodu do mateřské školy obvykle komunikovat, během dne však ostych zcela vymizel. Raději však komunikovala s dospělými. Rozloučení s rodiči bylo v prosinci rovněž klidnější, bez velkého vzteku.

V lednu již byla D1 adaptovaná, spokojená, ráno se s rodiči loučila zcela bez problému. Vztek se již u ní neobjevoval. Dokonce byla i více samostatná: snažila se sama obléknout a obout si boty. S dětmi a učitelkami interagovala lépe do té míry, že interakce sama vyhledávala.

Od února se D1 přestěhovala a dochází do jiné mateřské školy.

Dívka 2 (D2)

D2 bylo dva a půl roku při nástupu do školy.

Během října v prvním pozorovaném týdnu chyběla, v druhém zaznamenávaném týdnu však již docházela. D2 měla zpočátku problémy s jakoukoliv **interakcí**. O děti nejevila žádný zájem a s učitelkami komunikovala jen na výzvu. Používala pouze **gesta** – ukazovala, hýbala hlavou. Uměla několik slov, která ale nepoužívala. Po konzultaci s matkou jsme se se kolegyní dozvěděly, že D2 nemluví ani doma. Dochází však k psychologovi, který matce doporučil začít řešit problém až od tří let a prozatím na ni jen často mluvit, ale k ničemu ji nenutit. U D2 bylo **rozloučení** problémové, velmi plakala. **Odloučení** během první hodiny

provázel rovněž vytrvalý **pláč**. Během dne si však D2 zvykla a pláč se již neobjevoval. D2 byla od počátku poměrně **samostatná**, stačilo jí se vším jen trochu pomoci. Na toaletu ale ještě nechodila, jelikož nosila **pleny**. O **výtvarné a hudební činnosti** nejevila žádný zájem, ale **pohybem** byla zaujatá. Stejně tak ji zajímala i **hra**, hrála si však pouze sama.

V listopadu začala D2 projevovat zájem o své spolužáky. Verbální komunikace ani nadále nezvládala, avšak rozloučení a odloučení probíhalo zcela bezproblémově, již neplakala. V aktivitách se zlepšila, až na výtvarné činnosti, do kterých se nadále nezapojovala.

V prosinci se D2 zlepšila v pohybových a výtvarných aktivitách. Stravu jedla zcela samostatně a nebylo nutné jí pomáhat. Během tohoto měsíce jsme se s její maminkou domluvily, že D2 přestane nosit pleny. Během rána D2 zvládala s pomocí na toaletu, během dne se však obvykle vyskytovaly nehody. Velkým problémem začala však být spolupráce. Pokud sama nechtěla, odmítala cokoli dělat. Pohltilo ji období vzdoru.

V lednu po Vánočních prázdninách však byla spolupráce opět naprosto výborná. Po nemoci a dlouhém volnu se přechodně u D2 vyskytoval problém s rozloučením a odloučením. D2 plakala, nechtěla zůstat v mateřské škole.

V únoru D2 velmi ráda a často interagovala s ostatními dětmi, ale i s dospělými. V komunikaci došlo k velkému průlomů. D2 neustála opakovala jednotlivá slova a měla velkou potřebu mluvit. Občas mluvila jakoby ve větách, spíše však napodobovala intonaci a slovům ve větách nebylo vůbec rozumět. Na toaletu ráno zvládala jít zcela samostatně, v průběhu dne s upozorněním a pomocí také.

Dívka 3 (D3)

V září D3 bylo 2 roky a 2 měsíce.

V říjnu D3 zvládla **interakci** pouze s učitelkami, s dětmi ne. Měla poměrně dobrou **slovní zásobu**, vše vyjadřovala gesty a slovy. Věty však ještě nepoužívala. **Odloučení** od rodičů bylo pro ni velmi náročné. Během odloučení hodně **plakala**, stýskalo se jí. Byla **nesamostatná**, pouze jídlo zvládala s dopomocí. Nosila **pleny**, **jemná motorika** ještě u ní nebyla moc rozvinutá. **Nespolupracovala**, ale aktivity obvykle nakonec vyzkoušela a alespoň na chvíli a s dopomocí vše zvládala.

V listopadu bylo vše velmi podobné jako v říjnu. Při hudebních činnostech D3 odmítala cokoli dělat, stále moc nespolupracovala. Pláč ale nebyl tak častý jako předchozí měsíc.

V prosinci již D3 začínala o spolužáky jevit občasný zájem, převážně o starší dívky. U komunikace bylo možné pozorovat velký posun. D3 se rychlým tempem učila nová slova, vše opakovala po ostatních. Pokoušela se i o krátké věty. Rozloučení a odloučení bylo také méně problémové. Pláč se stále vyskytoval, ale po delších intervalech a jen krátce. D3 spolupracovala daleko častěji. Do všech aktivit se zapojila, ale jen s velkou pomocí. Byla již mnohem více samostatná, ale chození na toaletu nadále nezvládala, jelikož nosila pleny.

Po Vánocích se D3 zlepšila v interakci s dospělými, o vrstevníky se však také zajímala více. Měla však opět velký problém s rozloučením s rodiči. V první hodině bez rodičů velmi plakala, během dne pláč ovšem ustal a odloučení D3 zvládala skvěle. V jemné motorice se každým měsícem zlepšovala, a tento trend pokračoval i v lednu. Podobný pokrok D3 udělala i v pohybových dovednostech. Velmi ráda a často zpívala. D3 si někdy hrála již od ranního příchodu do mateřské školy, více si však hrála až v průběhu dne. Ráno byla velmi mazlivá. Po nemoci v druhém lednovém týdnu však projevovala snížený zájem o kamarády.

V únoru byla interakce a komunikace na výborné úrovni ve všech oblastech. Odloučení od rodičů zvládala D3 zcela bez problému. Pláč se v podstatě nevyskytoval, jen bývala D3 občas ráno rozmrzelá, spíše však z únavy než kvůli stesku. Některé činnosti již uměla dělat i zcela samostatně a výborně spolupracovala.

Chlapec 1 (CH1)

CH 1 bylo 2 roky a 2 měsíce.

Interakce s učitelkami se během dne vyskytovala, ráno po odchodu rodičů však ne. S dětmi CH1 neinteragoval během října vůbec. S učitelkami ale výborně **komunikoval** gesty i slovy (větami nikoliv). **Rozloučení a odloučení** od rodičů nezvládal. **Pleny** nenosil, ale od nástupu neuměl používat toaletu a míval časté nehody i 3x během dne. Byl **nesamostatný**, ale s pomocí se zvládal najíst. **Žádné činnosti** nevykonával, **nehrál** si, pouze vyčkával na příchod rodičů. Velmi často **plakal** a křičel. Zlobil se totiž, že musí být v mateřské škole. **Jemnou motoriku** nebylo možné pozorovat, jelikož se do činností nezapojil a s učitelkami nespolupracoval.

V listopadu byly pozorovány mírné změny k lepšímu. CH1 o něco více interagoval s učitelkami, toaletu již s pomocí zvládal a spolupracoval při oblékání.

V prosinci CH1 nebyl v pozorovaných týdnech přítomen.

V lednu po dlouhé nepřítomnosti CH1 nekomunikoval a nespolupracoval s nikým, vyhledával samotu. Opět se u něho zhoršila samostatnost v oblasti oblékání. CH1 také často plakal a křičel.

V únoru proběhla u CH1 velká změna. Interakce s učitelkami a dětmi se zlepšila, uměl již používat i celé věty, rozšířila se u něho slovní zásoba. Odloučení zvládal daleko lépe než v předchozích měsících. V prvním týdnu plakal, avšak méně než dříve, a nekřičel, v druhém pozorovaném týdnu už neplakal. Během rána zvládal toaletu samostatně, během dne vyžadoval pomoc. Měl zájem o výtvarné a pohybové dovednosti, zvládal je s pomocí učitelky. Od února si hrál, buď samostatně, nebo s dospělými. Celkově více spolupracoval.

Chlapec 2 (CH2)

CH2 je z pozorovaných dětí druhý nejmladší. Při nástupu mu bylo dva roky a jeden měsíc. Nastoupil však se svou starší pětiletou sestrou, která mu se vším pomáhala a utěšovala ho.

CH2 ale odmítal jakoukoliv **interakci**. **Odloučení** během října bývalo velmi problémové. Do žádných **aktivit** se CH2 nezapojil, avšak s učitelkami **spolupracoval**. Zpočátku velmi často **plakal**. **Komunikoval** hlavně pomocí gest, slova užíval jen velmi málo. **Pleny** nenosil, chodit na toaletu zvládal s asistencí učitelek, podobně jako stravování.

V listopadu po nemoci se u CH2 zhoršila spolupráce a vyskytly se i nehody při chození na toaletu v průběhu dne. Stále často plakal. V druhém týdnu však bez problému zvládnul rozloučení s rodiči, během dne se mu ale stýskalo a plakal. Chlapec spolupracoval pouze na počátku dne, v prvním týdnu ale ani to ne. Nadále si nehrál, jen okolí sledoval.

V prosinci se u CH2 rozšířila slovní zásoba. Z počátku měsíce bylo pro něho rozloučení a odloučení velmi těžké a často brečel. V druhé polovině však rozloučení zvládal dobře. Později během dne se mu ale velmi stýskalo a stále často plakal. Nejprve měl zájem o výtvarné činnosti, později i o činnosti pohybové a hudební. Vše s pomocí dokázal. CH2 si začal hrát – ke hře nejvíce vyhledával sestru. S učitelkami spolupracoval.

V lednu se velmi zlepšila interakce jak s učitelkami, tak s dětmi. Při rozloučení již neplakal, byl vyrovnaný a veselý. Odloučení zvládal také lépe, pláč se vyskytoval pouze v momentech, kdy nebyl se sestrou. Byl více samostatný, zkoušel se sám oblékat. Zlepšila se u něho jemná motorika. Do pohybových a výtvarných aktivit se zapojil, do hudebních nikoliv. V pohybových aktivitách vše zvládal sám.

V únoru se od předchozího měsíce změnilo několik věcí k lepšímu. CH2 již nebrečel ani přes den, naučil se samostatně stolovat a chodit na záchod. Také interakce s vrstevníky byla velmi častá a bezproblémová.

Chlapec 3 (CH3)

CH3 bylo v září 2 roky a 7 měsíců. Je ze všech pozorovaných dvouletých dětí nejstarší.

Jeho **interakce** s učitelkami byla od října v pořádku, sám ji ale často nevyhledával. S dětmi neprobíhala interakce během října vůbec. CH3 vykazoval od začátku pozorování výborné **komunikační schopnosti**. Používal i krátké věty, bylo mu výborně rozumět. **Rozloučení a odloučení** od rodičů mu v prvním týdnu v říjnu dělalo velké problémy, velmi dlouze brečel po odchodu rodičů i během dne. Přispěla k tomu i skutečnost, že byl v září hodně nemocný a nemohl si tak na rozloučení a odloučení zvykat. V dalším týdnu v říjnu však odloučení zvládal už skvěle. **Plakal** jen chvíli po odchodu rodiče, během dne již ne. CH3 zvládal svou **hygienu** s naší pomocí dobře, stejně tak se zvládal najíst téměř samostatně, jen s občasnou asistencí. Při oblékání však vůbec nespolupracoval, neuměl se oblékat. Rád se rád podílel na **hudebních a výtvarných aktivitách, pohybových aktivit** se ale neúčastnil. Velmi rád si sám **hrál**, u hry poměrně dlouho vydržel. S učitelkami **spolupracoval**.

Na přelomu října a listopadu byl CH3 nemocný, což se následně negativně projevilo na pozorovaných oblastech v listopadu. Došlo k mírnému zhoršení v oblasti komunikace – CH3 nepoužíval věty, spíše jen slova. Také se u něho vyskytly časté nehody při používání toalety. O hru nejevil zájem, často plakal a občas odmítal spolupracovat. Během měsíce se však vše vrátilo na úroveň října. CH3 se začal zapojovat i do pohybových aktivit.

V prosinci se u něho celkově zlepšila interakce, jevil zájem i o ostatní děti. Rozloučení zvládal bezchybně a ani při odloučení během dne téměř neplakal. Při oblékání velmi dobře

spolupracoval – sám se oblékl, učitelky pomáhaly jen se zapínáním. Stravoval se sám bez pomoci a na toaletu chodil také sám.

V lednu byl CH3 v prvním týdnu opět nepřítomen. V dalším týdnu bylo opět pozorováno dočasné zhoršení, CH3 ráno plakal, rozloučení a odloučení mu opět působilo trochu problémy. Zapojoval se pouze do výtvarných aktivit a méně spolupracoval.

Od února CH3 lépe interagoval s okolím, byl samostatný, zapojil se do všech aktivit, vyhledával hru s kamarády, spolupracoval a odloučení zvládal skvěle.

Chlapec 4 (CH4)

Při nástupu do mateřské školy slavil CH4 druhé narozeniny. Je tedy z pozorovaných dětí nejmladší. CH4 velmi často chyběl v průběhu celého pozorování a bylo tak pro něho velmi těžké se adaptovat.

Na údajích z října si můžeme povšimnout, že probíhala **interakce** s učitelkami, ovšem o děti neměl žádný zájem. Byl zcela **nesamostatný, komunikoval** pouze gesty. Celý den vyčkával na příchod matky. Odmítal si **hrát, nespolečně pracovat**. V podstatě **proplakal** celý den.

Během listopadu se nic nezměnilo.

V prosinci se chlapec zvládal najíst s malou pomocí a začal nám slovy sdělovat věci o svém okolí, například co se mu nelíbilo. Stále velmi často plakal.

V lednu došlo jen k mírným změnám. CH3 méně brečel a rozšířila se mu slovní zásoba. Ranní interakce s učitelkami se však zhoršila.

V únoru se CH4 výrazně zlepšila slovní zásoba. Rozloučení probíhalo výborně. Odloučení také zvládal lépe, během dne se mu však začalo stýskat a opět plakal. Uměl se sám bez naší pomoci najíst a začal projevovat zájem o výtvarné aktivity. V mateřské škole však nadále čekal na příchod matky a odmítal si hrát, vše jen sledoval z povzdálí. CH4 však začal spolupracovat s učitelkami v různých situacích, třeba při oblékání.

Nemocnost

V tabulce týkající se nemocnosti dětí (viz příloha č. 4) si můžeme povšimnout, že pozorované dvouleté děti byly během pěti měsíců často nemocné. Kromě D1 v prosinci byly všechny ostatní děti každý měsíc nemocné alespoň jeden týden. V prosinci byli sice CH2

a CH3 přítomní po všechny školní týdny, avšak stonali během Vánočních prázdnin. Všechny děti byly nicméně častěji zdravé než nemocné.

Z tabulky dále vyplývá, že nejstarší dítě (CH3) bylo nejméně nemocné a nejmladší dítě (CH4) naopak nejvíce. Je však nutné si uvědomit, že záleží například na tom, jak dlouho dítě tráví čas v mateřské škole, zda má sourozence, nebo jakou má obranyschopnost, tyto aspekty v dotazníku nejsou sledovány. Hlavně se však jedná o velmi malý vzorek. Na základě těchto dat tedy nelze vyvodit příčinný vztah mezi věkem nástupu do mateřské školy a častější nemocností příslušných dětí.

12 Výsledky ve vztahu k výzkumným otázkám

VO 1: Ve které oblasti a v čem konkrétně se dvouleté dítě proměňuje v mateřské škole nejčastěji?

Z výsledků realizovaného výzkumu je patrné, že se proměny dětí uskutečňují v mnoha oblastech. Učitelky vnímají nejčastější změnu v tom, že jsou děti samostatnější, více se zapojují do programu mateřské školy a zlepšila se jim slovní zásoba.

Z pohledu rodičů také vychází, že jejich potomci bývají samostatnější (11 odpovědí), ale jsou mnohem více nemocné (17 odpovědí). Také se jim zlepšuje slovní zásoba a komunikují se svými vrstevníky (6 odpovědí).

Z pozorování je patrné, že se nejčastěji proměňují v tom, jak zvládají rozloučení s rodiči a následné odloučení od nich. Všichni v této oblasti udělali velký pokrok, stejně jako v oblasti samostatnosti, a to především při stravování. Také méně plakali, a to zejména v první hodině pozorování, tedy v první hodině od příchodu dítěte do mateřské školy. V 5. hodině od příchodu dítěte se mnohým již stýskalo. Z pozorování vyplývá častá nemocnost jako problematický aspekt proměny dětí.

VO 2: Jakým způsobem se daná změna projevuje?

Samostatnost se podle učitelek a rodičů projevuje ve snaze se oblékat a obouvat bez pomoci, v rychlejším odchodu z domova, v umývání si rukou bez připomínání, ale i v úklidu hraček bez protestů.

Z mého pozorování bylo patrné, že se děti v průběhu 5 měsíců opravdu snaží oblékat a obouvat samostatně. Často jsem slýchala: „*Ne, já sám/ sama*“. Většina se také během pozorovaného období naučila jíst příborem zcela bez pomoci. I při docházení na toaletu bylo možno pozorovat změny k lepšímu s tím, jak si dítě zvykalo na prostředí mateřské školy a mohlo se na osvojení této dovednosti lépe soustředit.

Zlepšení slovní zásoby rodiče pozorují na používání nových slov, zpívání nových písniček v českém i anglickém jazyce a na říkání básniček.

Pokroky v používání jazyka vyplývají i z mého pozorování. Během 5 měsíců děti říkají nová slova a zlepšují se i v tvorbě jednoduchých vět. Více se zapojují do hudebních činností, při kterých hlavně zpívají a během dne si pak samy písničky opakují. Dětem je i lépe rozumět.

Větší zájem o vrstevníky rodiče pozorují na tom, že jejich dítě bývá rádo ve společnosti jiných dětí, není již tolik stydlivé, je ohleduplné, samo vyhledává jiné kamarády, například při hře venku na hřišti, ačkoliv dříve tomu tak nebylo.

Při mém pozorování interakcí mezi dětmi se zlepšení v oblasti socializace potvrdilo. Většina dětí začala častěji vyhledávat kontakty se svými spolužáky. V oblasti hry ale výrazná změna nebyla pozorována, děti si nadále většinou hrají samostatně, pouze si s ostatními občas předávají nějakou hračku. Do společných aktivit se dvouletí velmi pomalu začínají zapojovat a mají tak možnost interagovat s ostatními.

VO 3: V čem se dítě proměnilo pozitivním směrem?

Z pohledu rodičů jako nejčastější proměna vychází opět samostatnost (11 odpovědí), dále pak častější komunikace s vrstevníky (6 odpovědí) a zlepšení slovní zásoby (6 odpovědí).

U učitelek se objevuje z větší části shoda s odpověďmi rodičů (samostatnost - 16 odpovědí, zapojování se do programu - 15 odpovědí, komunikace s ostatními vrstevníky – 14 odpovědí).

Během pozorování se všechny děti jednoznačně zlepšily ve zvládnání odloučení od rodičů, dokonce některé zvládly již celý den neplakat. Dále se děti pozitivně proměňují v interakci, především s ostatními vrstevníky, a v samostatnosti, hlavně při jídle.

VO 4: V čem se dítě proměnilo negativním směrem?

Jako největší negativní proměnu rodiče vnímají především nemocnost (17 odpovědí), častější a dlouhodobou únavu (2 odpovědi) a skutečnost, že se dítě každý den ujišťuje, zda do mateřské školy nemusí už další den chodit (2 odpovědi).

Učitelky vyhodnocují, že negativní proměny spočívají v tom, že častěji pláče (7 odpovědí), přestává se zapojovat do činností (5 odpovědí) a zhoršuje se v hygienických návycích (4 odpovědi).

Z pozorování nevyplývá jednoznačně žádná velká negativní změna od nástupu do mateřské školy. Častější nemocnost nemohla být vyhodnocena, jelikož nevím, jak často bylo dítě nemocné před nástupem do MŠ. Avšak častá nemocnost má negativní vliv na případnou pozitivní proměnu. Po každé delší absenci v mateřské škole se u dítěte opět vyskytly problémy s loučením a odloučením od rodičů, děti vytrvale plakaly, přestaly se zapojovat do programu, nekomunikovaly s vrstevníky, a i v oblasti samostatnosti se vyskytly občasné problémy.

Jako negativní skutečnost ze zápisů v pozorovacím archu vychází i to, že se některé děti v určitých oblastech neproměňují skoro vůbec, nebo tato změna trvá opravdu velmi dlouho. Mnoho dvouletých jedinců se pozitivně proměňovalo až koncem 5. měsíce od nástupu do mateřské školy.

VO5: Převládá spíše pozitivní či negativní změna?

Z odpovědí v dotazníku pro učitelky vyšlo, že jednoznačně převládá pozitivní změna (22 odpovědí). Negativní změnu, zaškrtili pouze tři vyučující. Jedna učitelka zaškrtila, že žádnou změnu nepozorovala.

Mezi odpověďmi rodičů také převládaly ty zmiňující pozitivní změny. Dítě se před příchodem do mateřské školy těší (11 odpovědí), po příchodu domů bývá veselé a plné energie (10 odpovědí). Převládaly i odpovědi, že mateřská škola jednoznačně pomáhá či nejspíš pomáhá v rozvoji v oblastech samostatnosti (12 odpovědí), socializace (13 odpovědí), rozvoji pohybových dovedností (11 odpovědí) a v řečových dovednostech (13 odpovědí). Rodičům se splnilo více očekávání (17 odpovědí), než obav (15 odpovědí).

Z pozorování vyplývá, že převládají spíše pozitiva ve všech pozorovaných oblastech. Výjimkou je však hygienický návyk nošení plen. Tento se změnil během pěti měsíců jen u jedné dívky.

13 Diskuze

Během praxí jsem měla možnost s několika dvouletými chlapci a dívkami v mateřských školách pracovat a vím, že práce s nimi je poměrně obtížná. Mnoho rodičů, ať již z jakýchkoliv důvodů, nemá možnost být se svými dětmi na rodičovské dovolené déle a nemohou je ani svěřit do péče prarodičů. Dětem se ale stýská, bývají nemocné, nechťejí, nebo se neumí zapojit do kolektivu a do společných aktivit, velmi pláčou, jsou nesamostatné. A tak si kladu otázku, zda má pro ně význam být v mateřské škole? Jak se mění od nástupu do této instituce? Pomáhá jim nástup do mateřské školy ve vývoji nebo je naopak zpomaluje?

Po prostudování a napsání teoretické části jsem si opět uvědomila, že je opravdu důležité pamatovat na to, že je každé dítě naprosto odlišné. Vývoj neprobíhá u všech jedinců stejně, nemůžeme tedy zobecňovat a předpokládat, že co pro jedno dítě není vhodné, nebude vyhovovat ani nikomu jinému. Proto je na každé matce a otci, aby své dítě pozorovali a pokusili se odhadnout, zda takto velkou změnu již zvládne. Myslím si, že je ale u všech dětí nutné dopřát jim čas na zvykání si na nové prostředí. Domnívám se, že špatná adaptace na život v mateřské škole totiž může mít trvalé následky v jejich psychickém vývoji.

Upravení podmínek v mateřské škole pro přijetí dvouletých dětí má dle mého názoru také velký vliv na to, jak se budou proměňovat. Důležité je podnětné prostředí, které respektuje jejich individualitu a potřeby. Děti však nesmí být přetěžovány, jinak nebudou mít možnost proměňovat se pozitivním směrem. Potřebují mít také častý fyzický kontakt s dospělým, který je utěší, když se jim stýská. Proto je na místě, aby ve třídě bylo více pedagogických pracovníků. Nastane-li problém, může se paní učitelka spolehnout na druhou osobu, že jej vyřeší (například při pláči dítě utěší, pomůže při jídle, nebo přebalí). Paní učitelka se tak může věnovat všem dětem a přemýšlet i o konkrétních vhodných úpravách pro dvouleté.

Při pozorování mě nepřekvapilo, že pláčou ještě dlouho po odchodu rodičů. Byla jsem ale až zaražená z toho, že se odmítaly zapojit do programu po celý den během několika prvních týdnů. Seděly a vytrvale vyčkávaly na příchod své matky.

Také mě překvapilo, co vše ovlivňuje adaptaci dítěte na pobyt v mateřské škole. Hlavními faktory jsou velmi častá nemocnost, víkendy, prázdniny, dovolené a únava. Po každé nepřítomnosti si totiž dívky i chlapci museli opět dlouze zvykat a v oblastech, kde se již

zlepšovali, byla vidět velká regrese. Z dotazníku je jasné, že nemocnost u dětí je velký problém a její nárůst (dle rodičů) častá negativní proměna. Nejvíce mě však překvapilo, že se některé děti velmi dlouho neproměňovaly ve sledovaných oblastech skoro vůbec. U těchto dětí se až po čtyřech či pěti měsících dala pozorovat výraznější pozitivní změna.

Po vyhodnocení dotazníku pro učitelky jsem zjistila, že by se zařazením dvouletých dětí bez úprav a speciálních podmínek pro ně vytvořených nesouhlasila žádná z respondentek. Dokonce mnoho z nich nesouhlasí s přijímáním dvouletých dětí vůbec. Já souhlasím s většinou respondentek, tedy dvouleté děti přijímat, ale vhodně pro ně upravit podmínky. Jsou však existující úpravy podmínek dostačující a dodržují je vůbec všechny mateřské školy? Díky výzkumu vím, že ne.

Dítě se však z dlouhodobého hlediska proměňuje a to pozitivně. S touto větou by souhlasila většina učitelek a rodičů, a z mého pozorování to je také patrné. Děti se výrazně proměňují v oblasti samostatnosti, rozvoji řeči a zapojování se mezi ostatní.

Je úžasné, kolik dětí udělalo pokroky, ač často až po delší době. Přes zpočátku negativní proměny u některých batolat z výzkumu vychází, že většina dětí se od nástupu do mateřské školy pozitivně proměňuje. Jsem však přesvědčená, že proměny by u dětí jistě nastávaly, i kdyby do mateřské školy nechodily. Navíc by pak pravděpodobně byly méně nemocné a v lepší náladě, bez tolika stresu a pláče.

14 Závěr

Teoretická část bakalářské práce s názvem *Jak se děti 2-3 leté proměňují po nástupu do mateřské školy z pohledu učitelů a rodičů* je rozdělena do sedmi kapitol.

V první kapitole *Dítě z pohledu různých věd* je uvedeno, kdo je dítě z právního pohledu a z pohledu různých věd (psychologie, pedagogika, sociologie a biologie). Následuje druhá kapitola *Batoleci období* s charakteristikou vývojové fáze batolete, stručnou historií rodiny, a přehledem potřeb současné rodiny s dvouletými dětmi.

V kapitole *Rozvoj dvouletých dětí v jednotlivých oblastech* jsou shrnuty současné znalosti o psychickém a fyzickém vývoji dětí – se zřetelem na jejich poznávání, paměť, pozornost, myšlení, fantazii, řeč a komunikaci a socializaci, hygienu a rozvoj pohybových dovedností. Čtvrtá kapitola *Legislativa a dokumenty pro předškolní vzdělávání* se věnuje příslušné legislativě, zakotvení výuky dvouletých dětí v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání a podmínkám pro přijetí dvouletých dětí do mateřské školy. Mateřská škola však není jediná instituce, kde jsou přijímána batolata. Pátá kapitola *Umístění dětí mladších tří let do institucionální péče* se tedy věnuje jeslím, mikrojeslím a dětským skupinám, dalším institucím pečujícím o dvouleté (a případně i mladší) děti. V šesté kapitole *Učitelka mateřské školy* je diskutována ideální osobnost učitelky mateřské školy. Konečně sedmá kapitola *Přínosy a rizika vzdělávání dětí mladších tří let v mateřské škole* shrnuje přínosy a rizika umístění batolat do mateřských škol z pohledu pedagogických odborníků.

V praktické části bakalářské práce byly plněny výzkumné cíle hledáním odpovědí na příslušné výzkumné otázky. Použitou metodou byly dotazníky pro rodiče a učitele a přímé pozorování dětí v mateřské škole.

Naplnění 1. cíle: *Zjistit, ve kterých oblastech se dvouleté děti po nástupu do mateřské školy proměňují a jak.*

Z výsledků pozorování i dotazníků vyplývá, že dvouletí jedinci se proměňují s pozitivním přínosem pro ně ve všech pozorovaných oblastech. Tato změna však začne probíhat až po úspěšné adaptaci, která trvá poměrně dlouho (až několik měsíců).

Dle rodičů i učitelek se děti proměňují hlavně v oblasti samostatnosti, snaží se oblékat a obouvat, odchod z domova je rychlejší a děti po sobě také začnou uklízet hračky. Učitelky

pozorují větší samostatnost v oblékání, obouvání, stravě a dodržování hygieny (používání toalety).

Z pozorovacího archu vyplývá, že děti udělaly velký pokrok v oblasti odloučení od rodičů, zdaleka již tolik neplakaly a nestýskalo se jim. Další velkou změnou je výše zmíněná samostatnost, především při jídle.

Naplnění 2. cíle: *Zjistit, zda jsou změny z pohledu učitelů a rodičů převážně pozitivní či negativní.*

Z dotazníku pro rodiče a učitelky vyplývá, že převažuje pozitivní změna a že mateřská škola má na určité proměny vliv. Většina odpovědí týkajících se proměn se shodovala u rodičů a pedagožek. Rodiče zmiňují hlavně samostatnost, vyhledávání vrstevníků, komunikaci a zlepšení slovní zásoby. Učitelky vyhodnocují jako nejčastější pozitivní změny samostatnost a vyhledávání vrstevníků podobně jako rodiče dále pak zapojování se do programu MŠ.

~

Po vyhodnocení výzkumu a sepsání této bakalářské práce se mi objasnilo mnoho otázek, které jsem si kladla při studentské praxi u dvouletých dětí. Práce s batolaty je náročná, jejich adaptace trvá velmi dlouho a rozdíly mezi dvouletými a tříletými dětmi jsou veliké. Díky studiu k teoretické části práce a systematickému pozorování dvouletých dětí mám nyní lepší představu, jak s nimi pracovat.

Z pohledu učitelky se však domnívám, že pro mnohé dvouleté děti je dřívější nástup do mateřské školy zbytečně vysoká psychická zátěž. Pokud se však rodiče z různých důvodů rozhodnou (či jsou okolnostmi přinuceni) umístit dvouleté dítě do mateřské školy, měly by existovat vhodné podmínky pro jejich nástup a adaptaci na nové prostředí. .

Seznam použité literatury

BOWLBY, John. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

KASLOVÁ, Michaela. *Předmatematické činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010. ISBN 978-80-86307-96-1.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1110-2.

KLÍMA, Jiří. *Pediatric pro nelékařské zdravotnické obory*. Praha: Grada Publishing, 2016. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-5014-9.

KÖNIG, Karl. *První tři roky dítěte: osvojení si vzpřímené chůze, osvojení si mateřské řeči, procitnutí myšlení*. Lelekovice: Franesa, 2020. Biografie a vývoj. ISBN 978-80-88337-07-2.

KOTOVÁ, Marcela. *Knížka pro začínající učitelky mateřských škol*. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1721-3.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

KROPÁČKOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: Od podzimu do zimy*. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-270-7.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.

MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. Druhé vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3357-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-006-5.

- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 8086429199.
- MIŠURCOVÁ, Věra, Jiří FIŠER a Viktor FIXL, 1989. *Hra a hračka v životě dítěte*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. [Praha]: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8,
- PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Přeložil Eva VYSKOČILOVÁ. Praha: Portál, 2014. Klasici (Portál). ISBN 978-80-262-0691-0.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. Sestra (Grada). ISBN 978-80-262-0495-4.
- SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.
- SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0.
- ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-213-5
- WINKLER, Sandra. *Proč děti dělají to či ono?: všechno o růžovém období, spaní napříč v postýlce a zálibě v hranolkách s kečupem... : ...a ještě mnohem víc*. Ilustroval Isabel KLETT, přeložil Dagmar BUREŠOVÁ. Praha: Vašut, 2021. ISBN 978-80-7541-268-3.

Internetové zdroje

CIBOROVÁ, Kateřina. *Deník.cz: Dětský lékař: Jednorázová plena funguje stejně, jako byste se zavřeli do igelitu* [online]. 4.6. 2012 [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/detsky-lekar-jednorazova-plena-funguje-stejne-jako-byste-se-zavreli-do-igelitu-2.html

DĚTSKÁ SKUPINA A LEGISLATIVA. MPSV [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <http://www.dsmpsv.cz/cs/pro-poskytovatele/detska-skupina-a-legislativa>

GRŮZOVÁ, Lucie a Zora SYSLOVÁ. *Dvouleté dítě v předškolním vzdělávání* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2015 [cit. 2023-02-17]. ISBN 978-80-210-8114-7. Dostupné z: https://munishop.muni.cz/obchod/e-knihy-zdarma/dvoulete-dite-v-predskolnim-vzdelavani-munispace_795

CHŮVA PRO DĚTI DO ZAHÁJENÍ POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY (KURZ + PROFESNÍ ZKOUŠKA). ZŘETEL: Společnost pro vzdělávání [online]. Brno [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.zretel.cz/chuva-pro-deti-do-zahajeni-povinne-skolni-dochazky-kurz>

Mikrojesle: Mikrojesle. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://mikrojesle.mpsv.cz/>

MŠMT. Dokumenty. Aktuální znění zákona o pedagogických pracovnících k 1.září 2012. [online]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>

OLŠÁKOVÁ, Kristýna. *Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let.docx. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/52421/>

Profesní kvalifikace Chůva. MPSV [online]. Praha, 2021, 21.10. 2021 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/profesni-kvalifikace-chuva>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/rvp-pv-zari-2021_novelizace.pdf

ŠKOLSKÝ ZÁKON VE ZNĚNÍ ÚČINNÉM ODE DNE 1. 2. 2022. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy [online]. Praha, 2022, 2022 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-2-2022>

VESELÁ, Zuzana. *Bez hladovění: Jaká je ideální váha a výška dítěte podle věku* [online]. 14.10. 2022 [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.bezhladoveni.cz/vaha-ditete-podle-veku/>

Vyhláška č. 14/2005 Sb. *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů* [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14>

Zákon č. 178/2016 Sb. *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů* [online]. 2016 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-178>

Zákon č. 500/2004 Sb. *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů* [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500>

Zákony pro lidi. Sbírka zákonů: Sdělení č. 104/1991 Sb. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

Zákony pro lidi: Sbírka zákonů Zákon č. 247/2014 Sb. [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-247>

Přílohy

Příloha 1: Dotazník pro učitelky

Možnost zakroužkovat více možností

Část 1

1 Co vnímáte jako největší úskalí při přijímání dvouletých dětí do MŠ?

- a) Je náročné přizpůsobit prostředí a vybavení pro dvouleté děti
- b) Je náročné přizpůsobit vzdělávací program MŠ pro takto malé děti
- c) Nezvládnutí hygieny (nutnost přebalování)
- d) Nesamostatnost (v hygienických návycích, v oblékání)
- e) Složitá a dlouho trvající adaptace (pláč, vztekání, protesty)
- f) Pro časovou náročnost individuální péče o dvouleté děti, není nedostatek času věnovat se ostatním.
- g) Problémy komunikace zapříčiněné nízkými řečovými dovednostmi.
- h) Jiné:

2 Co vnímáte jako největší přínos pobytu pro dvouleté dítě v MŠ?

- a) Nové kontakty a pobyt s vrstevníky
- b) Děti získají nové znalosti
- c) Zajištění pravidelného režimu
- d) Zajištění kvalitní, zdravé a pestré stravy
- e) V rámci heterogenního uspořádání tříd se mladší dítě učí od starších
- f) Jiné:

3 Pozorujete po nějaké době u dvouletého dítěte v MŠ změnu?

- a) Ano, pozitivní
- b) Ano, negativní
- c) Ne, nepozoruji změnu

4 Pozorované pozitivní změny:

- a) Je samostatnější (např. v oblékání)
- b) Dítě více komunikuje s vrstevníky a vyhledává je Zapojuje se do programu v MŠ
- c) Rozšířila se jeho slovní zásoba

- d) Dítě je trpělivější, ohleduplnější k okolí
- e) U dítěte se zlepšily hygienické návyky (mytí rukou, použití toalety):
- f) Nenastala žádná pozitivní změna
- g) Zapojuje se do programu v MŠ
- h) Více komunikuje s učitelkou/učitelem
- i) Jiné:

5 Pozorované negativní změny:

- a) Je méně samostatné, samo se vůbec neobléká
- b) Zhoršuje se v hygienických návycích (např. pleny musí mít opět i přes den)
- c) Nemá zájem o zapojení do programu v MŠ
- d) Některé děti jsou stydlivější, uzavírají se do sebe, méně komunikují se spolužáky
- e) odmítá komunikovat s učitelkou/učitelem
- f) Častější pláč
- g) Jiné:

Část 2. Srovnání dvou a tříletých dětí

6 Bývají dvouleté děti ve Vaší MŠ častěji nemocné než tříleté?

- a) Ano
- b) Ne

7 Pozorujete rozdíl v adaptaci na nové prostředí mezi dvouletými a tříletými dětmi?

- a) Ano
- b) Ne

8 Pokud pozorujete rozdíl v adaptaci dvouletých dětí, jak se projevuje tento rozdíl?

- a) Déle pláče po odchodu rodičů
- b) Větší vztek
- c) Každodenní dlouhé utěšování
- d) Dítě si nehraje, nechce se zapojovat do programu
- e) Během dne dítě častěji pláče a stýská se mu
- f) Dítě spíš čeká na příchod rodiče během pobytu v MŠ
- g) Nepozoruji
- h) Jiné:

9 Myslíte si, že je vhodné, umístit dvouleté dítě do MŠ?

- a) Ano
- b) Ano, ale jen za určitých podmínek (méně dětí ve skupině, více pedagogů pro danou skupinu dětí, chůva, kratší pobyt...)
- c) Ne

Příloha 2: Dotazník pro rodiče

Část 1

1. V čem vnímáte pozitivní změnu u Vašeho dítěte od nástupu do MŠ?

- a) Dítě je samostatnější
- b) Dítě více komunikuje s vrstevníky a vyhledává je
- c) Rozšířila se jeho slovní zásoba
- d) Dítě je trpělivější, ohleduplnější k okolí
- e) U dítěte se zlepšily hygienické návyky (mytí rukou, použití toalety)
- f) Nenastala žádná pozitivní změna
- g) Jiné:

2. V čem vnímáte negativní změnu u Vašeho dítěte od nástupu do MŠ?

- a) Dítě je stydlivější, nevyhledává kontakt s ostatními vrstevníky
- b) Je často dlouhodoběji unavené
- c) Je častěji neklidné, ve stresu, častěji pláče
- d) Již den před návštěvou MŠ se ujišťuje, že tam nemusí jít
- e) Úzkost – dítě si Vás více hlídá a kontroluje Vaši přítomnost
- f) Častěji nemocné
- g) Nenastala žádná negativní změna
- h) Jiné:

3. Před odchodem do mateřské školy, na cestě:

- a) Dítě se do MŠ těší, vypadá spokojeně
- b) Dítě od rána pláče, odmítá odejít z domova
- c) Dítě se vzteká, bojuje
- d) Neutrální postoj – nijak neprojevuje radost ani smutek
- e) Zdržuje odchod, nespolupracuje
- f) Dítě je tiché jakoby zakřiknuté
- g) Jiné

4. Po příchodu z MŠ:

- a) Dítě je veselé, plné energie
- b) Dítě je smutné, nemluvné

- c) Dítě je unavené
- d) Dítě je více mazlivé, nechce se od Vás vzdálit
- e) Dítě se na Vás zlobí, že jste ho odvedli do mateřské školy
- f) Jiné:

5. Hygiena (používání plen)

- a) Díky MŠ dítě přestalo nosit plenu rychleji, kdyby nenastoupilo do MŠ, pravděpodobně na dítě ještě nespěcháme
- b) Dítě jsme plánovali/ plánujeme odnaučit dle našeho rozhodnutí, MŠ nemá na toto žádný vliv
- c) Dítě již zvládalo být bez plen před nástupem do MŠ, po nástupu se vyskytují častější nehody
- d) Doma je bez plen, ale do MŠ ještě raději nosí
- e) Případné upřesnění, jiné:

Část 2

Dítě se během celého svého života vyvíjí a rozvíjí v určitých oblastech, ať už v psychosociálních, motorických či řečových. Níže jsou zmíněné oblasti a u nich vždy škála od 1 do 4.

- 1- v této oblasti se dítě od nástupu vyvíjí nad očekávání rychle, MŠ má **jednoznačně pozitivní vliv**
- 2- v této oblasti se rozvíjí, pozorujeme zlepšení, **pravděpodobně** v tomto MŠ **pomáhá**
- 3- mateřská škola na rozvoj **nemá velký vliv** v této oblasti, kdyby dítě do mateřské školy nechodilo, vše by zvládalo pravděpodobně na stejné úrovni
- 4- Od nástupu se dítě v této oblasti nevyvíjí, **spíše regrese**, mateřská škola má **negativní vliv**

Pod každou škálou, prosím o krátké zhodnocení, v čem se projevuje (například u řečových dovedností: dítě často zpívá nové písničky (není povinné))

6. Samostatnost

1 2 3 4

Na čem to pozorujete:

7. Socializace

1 2 3 4

Na čem to pozorujete:

8. Hra:

1 2 3 4

Na čem to pozorujete:

9. Pohybové dovednosti

1 2 3 4

Na čem to pozorujete:

10. Řečové dovednosti

1 2 3 4

Na čem to pozorujete:

Část 3

11. Co pozitivního vnímáte na tom, že vaše dítě nastoupilo do MŠ:

12. Co negativního vnímáte na tom, že vaše dítě nastoupilo do MŠ:

13. Měli jste nějaké obavy nebo očekávání před nástupem Vašeho dvouletého dítěte do MŠ?

- a) Dítě se neadaptuje, bude úzkostlivé:
- b) Vyšší nemocnost:
- c) Nenajde si kamarády:
- d) Nebude se mu ve mateřské škole líbit:
- e) Nebude mít nejlepší možnou péči
- f) Jiné:

14. Naplnila se některá z obav?

- a) Ano
- b) Ne

Pokud ano, která?

15. Vaše očekávání:

- a) Dítě bude mít nové kamarády
- b) Odborné vzdělání pedagogů, nové podněty

- c) Urychlí se rozvoj řeči
- d) Naučí se nové věci, která se doma nemá možnost naučit
- e) Bude samostatnější
- f) Jiné:

16. Naplnilo se některé z očekávání

- a) Ano
- b) Ne

Pokud ano, které?

Příloha 4: Záznamový arch nemocnosti dvouletých dětí

Nemocnost dětí																				
Měsíce	říjen 22				listopad 22				prosinec 22				leden 23				únor 23			
Jména dětí	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
D1																				
D2																				
CH1																				
CH2																				
CH3																				
CH4																				
D3																				

Záznam pozorovacího archu – listopad 2022

Měsíc	listopad 22		Předmět pozorování																		
	Jméno dítěte	týden	Hodina V MŠ	Interakce		Komunikace			Rozloučení s rodiči	Odloučení od rodičů	Samostatnost			Podíl na aktivitách			Hygienický návyk (pleny)	Hra	Jemná motorika	Pláč (četnost)	Spolupráce
				dítě + učitel	dítě + dítě	gesta	slova	věty			Toaleta	Oblíkání	Jídlo	Hudební činnosti	Pohybové činnosti	Výtvarné činnosti					
D1	1. týd.	1. hod.	2	2	3	3	3	1	3	0	1	3	3	2	2	A	3	3	0	3	
		5. hod.	3	2	3	3	3		3	0	1	3	3	2	2	A	3	3	0	3	
	3. týd.	1. hod.	2	2	3	3	3	1	3	0	1	3	3	2	2	A	3	3	0	3	
		5. hod.	3	2	3	3	3		3	0	1	3	3	2	2	A	3	3	0	3	
D2	1. týd.	1. hod.	2	2	3	1	0	3	3	0	2	2	2	2	0	A	3	2	0	3	
		5. hod.	2	2	3	1	0		3	0	2	2	2	2	0	A	3	2	0	3	
	3. týd.	1. hod.	2	2	3	1	0	3	3	0	2	2	2	2	0	A	3	2	0	3	
		5. hod.	2	2	3	1	0		1	0	2	2	2	2	0	A	3	2	0	3	
CH1	1. týd.	1. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
		5. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
	3. týd.	1. hod.	2	0	3	3	1	1	1	2	2	2	0	0	0	0	0	0	1	A - č	0
		5. hod.	2	0	3	3	1		1	1	2	2	0	0	0	0	0	0	1	A - č	0
CH2	1. týd.	1. hod.	0	0	3	2	0	1	1	2	1	2	0	0	0	0	0	0	1	A - č	0
		5. hod.	0	0	3	2	0		1	1	1	2	0	0	0	0	0	0	1	A - č	3
	3. týd.	1. hod.	0	0	3	2	0	3	3	2	1	2	0	0	0	0	0	0	1	A	3
		5. hod.	0	0	3	2	0		1	2	1	2	0	0	0	0	0	0	1	A - č	3
CH3	1. týd.	1. hod.	2	0	3	3	2	1	1	1	1	2	0	0	0	0	0	1	2	A - č	2
		5. hod.	2	0	3	3	2		1	1	1	2	0	0	0	0	0	1	2	A - č	2
	3. týd.	1. hod.	2	0	3	3	3	3	1	2	1	2	0	2	2	0	2	2	2	A - č	3
		5. hod.	2	0	3	3	3		3	2	1	2	0	2	2	0	2	2	2	A	3
CH4	1. týd.	1. hod.	0	0	3	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0	A	0	0	A - č	0	
		5. hod.	2	0	3	1	0		1	0	1	1	0	0	0	A	0	0	A - č	0	
	3. týd.	1. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		5. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
D3	1. týd.	1. hod.	2	0	3	2	1	1	1	0	1	2	0	2	2	A	1	1	A	1	
		5. hod.	2	0	3	2	1		1	0	1	2	0	2	2	A	2	1	A	1	
	3. týd.	1. hod.	1	0	3	2	0	1	1	0	1	2	0	0	0	A	1	1	A - č	1	
		5. hod.	1	0	3	2	0		1	0	1	2	0	0	0	A	2	1	A - Č	1	

Záznam pozorovacího archu – leden 2023

Měsíc	leden 23		Předmět pozorování																		
	Dítě	týden	Hodina v MŠ	Interakce		Komunikace			Rozloučení s rodiči	Odloučení od rodičů	Samostatnost			Podíl na aktivitách			Hygienický návyk (pleny)	Hra	Jemná motorika	Pláč (četnost)	Spolupráce
				dítě + učitel	dítě + dítě	gesta	slova	věty			Toaleta	Oblíkání	Jídlo	Hudební činnosti	Pohybové činnosti	Výtvarné činnosti					
D1	1. týd.	1. hod.	3	3	3	3	3	3	3	0	2	3	3	2	2	A	3	3	0	3	
		5. hod.	3	3	3	3	3		3	0	2	3	3	2	2	A	3	3	0	3	
	3. týd.	1. hod.	3	3	3	3	3	3	3	0	2	3	3	2	2	A	3	3	0	3	
		5. hod.	3	3	3	3	3		3	0	2	3	3	2	2	A	3	3	0	3	
D2	1. týd.	1. hod.	2	2	3	1	0	1	1	2	2	3	2	3	2	X	3	2	0	3	
		5. hod.	2	2	3	1	0		3	1	2	3	2	3	2	X	3	2	0	3	
	3. týd.	1. hod.	2	2	3	1	0	3	3	2	2	3	2	3		X	3	2	0	3	
		5. hod.	2	2	3	1	0		3	1	2	3	2	3	2	X	3	2	0	3	
CH1	1. týd.	1. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
		5. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
	3. týd.	1. hod.	0	0	3	2	1	1	1	1	1	2	0	0	0	0	0	0	1	A - č	0
		5. hod.	0	0	3	2	1		1	1	1	2	0	0	0	0	0	0	1	A - č	0
CH2	1. týd.	1. hod.	2	2	3	2	0	3	3	2	2	2	0	3	2	0	2	2	0	3	
		5. hod.	2	2	3	2	0		3	2	2	2	0	3	2	0	2	2	A	3	
	3. týd.	1. hod.	2	2	3	2	0	3	3	2	2	2	0	3	2	0	2	2	0	3	
		5. hod.	2	2	3	2	0		3	2	2	2	0	3	2	0	2	2	A	3	
CH3	1. týd.	1. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
		5. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
	3. týd.	1. hod.	2	2	3	3	3	2	2	3	2	3	0	0	2	0	0	2	A	2	
		5. hod.	2	2	3	3	3		2	3	2	3	0	0	2	0	2	2	0	2	
CH4	1. týd.	1. hod.	0	0	3	2	0	1	1	0	1	2	0	0	0	A	0	0	A - č	0	
		5. hod.	2	0	3	2	0		1	0	1	2	0	0	0	A	0	0	A	0	
	3. týd.	1. hod.	0	0	3	2	0	1	1	0	1	2	0	0	0	A	0	0	A - č	0	
		5. hod.	2	0	3	2	0		1	0	1	2	0	0	0	A	0	0	A	0	
D3	1. týd.	1. hod.	3	2	3	3	2	1	1	0	2	3	3	3	2	A	1	0	0	2	
		5. hod.	3	2	3	3	2		3	0	2	3	3	3	2	A	2	2	0	2	
	3. týd.	1. hod.	2	1	3	2	2	3	1	0	2	3	3	3	2	A	2	2	0	2	
		5. hod.	2	1	3	2	2		2	0	2	3	3	3	2	A	2	2	0	2	

Záznam pozorovacího archu – únor 2023

Měsíc	únor 23		Předmět pozorování																		
	Jméno dítěte	týden	Hodina v MŠ	Interakce		Komunikace			Rozloučení s rodiči	Odloučení od rodičů	Samostatnost			Podíl na aktivitách			Hygienický návyk (pleny)	Hra	Jemná motorika	Pláč (četnost)	Spolupráce
				dítě + učitel	dítě + dítě	gesta	slova	věty			Toaleta	Oblíkání	Jídlo	Hudební činnosti	Pohybové činnosti	Výtvarné činnosti					
D1	1. týd.	1. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
		5. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
	3. týd.	1. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
		5. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
D2	1. týd.	1. hod.	2	3	3	2	1	3	3	3	2	3	2	3	2	0	3	3	0	3	
		5. hod.	2	3	3	2	1		3	2	2	3	2	3	2	0	3	3	0	3	
	3. týd.	1. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
		5. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
CH1	1. týd.	1. hod.	2	2	3	3	3	2	2	3	2	3	0	1	1	0	0	1	A	0	
		5. hod.	2	2	3	3	2		3	2	2	3	0	1	1	0	2	1	A	0	
	3. týd.	1. hod.	2	2	3	3	3	2	2	3	2	3	0	2	2	0	2	1	0	2	
		5. hod.	2	2	3	3	2		2	2	2	3	0	2	2	0	2	1	0	2	
CH2	1. týd.	1. hod.	2	3	3	2	0	3	3	3	2	3	0	3	2	0	2	2	0	3	
		5. hod.	2	3	3	2	0		3	3	2	3	0	3	2	0	2	2	0	3	
	3. týd.	1. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
		5. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
CH3	1. týd.	1. hod.	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2	0	2	2	0	3	
		5. hod.	3	2	3	3	3		3	3	3	3	2	3	2	0	2	2	0	3	
	3. týd.	1. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
		5. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
CH4	1. týd.	1. hod.	2	0	3	3	0	3	3	0	1	3	0	0	2	A	0	1	0	2	
		5. hod.	2	0	3	3	0		1	0	1	3	0	0	2	A	0	1	A	2	
	3. týd.	1. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
		5. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
D3	1. týd.	1. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
		5. hod.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
	3. týd.	1. hod.	3	3	3	3	3	3	3	0	2	3	3	3	2	A	1	2	A	3	
		5. hod.	3	3	3	3	3		3	0	2	3	3	3	2	A	3	2	0	3	

Záznam nemocnosti dvouletých dětí

Nemocnost dětí																				
Měsíce	říjen 22				listopad 22				prosinec 22				leden 23				únor 23			
Jména dětí	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
D1	Z	Z	N	Z	Z	Z	Z	N	Z	Z	Z	V	Z	N	Z	Z	X	X	X	X
D2	N	Z	Z	Z	Z	N	Z	Z	Z	Z	N	V	Z	N	Z	Z	Z	Z	N	N
CH1	Z	N	Z	Z	N	N	Z	Z	N	Z	N	V	N	Z	Z	N	Z	Z	Z	N
CH2	Z	N	Z	N	Z	Z	Z	N	Z	Z	Z	V	Z	Z	Z	N	Z	N	N	Z
CH3	Z	Z	Z	N	Z	N	Z	Z	Z	Z	Z	V	N	Z	Z	N	Z	Z	N	Z
CH4	N	Z	Z	N	Z	N	N	Z	Z	N	N	V	Z	N	Z	Z	Z	N	N	N
D3	Z	Z	N	Z	Z	N	Z	Z	Z	Z	N	V	Z	N	Z	Z	N	Z	Z	N